

PSYCHOLOGIE KOMUNIKACE – RECIPROCITA*

BONUM CONIUGUM – DOBRO MANŽELŮ

Maria G. Gargioli

I. TEORETICKÉ A NAUKOVÉ PRINCIPY

V kánonu 1095, v odstavci 3 se shrnuje obecná závažnost *bonum coniugum*, o němž se již zmiňuje první odstavec tohoto kánonu, a druhý odstavec ho chápe jako specifický prvek manželského svazku, ale daleko více je rozvažována ona závažnost právě ve třetím odstavci, kde není schopnost uskutečnit dobra manželů požadována pouze pro okamžik, kdy formálně vzniká manželský svazek (jak je tomu v druhém odstavci), nýbrž se musí tato schopnost uskutečňování verifikovat i v době trvání manželského svazku *in actu*.

Nelze tvrdit, že by moment manželského souhlasu přestal být centrálním a podstatným jádrem manželství, ale naopak právě v něm chceme a musíme vidět počátek – kvalifikovaný, nakolik je to možné – určité dynamické skutečnosti, která je zde už v této chvíli přítomná a účinná, srov. J. M. Serrano Ruiz.¹

Tentýž autor v jiném textu připomíná: „... spíše než bychom ji zaměřovali na tyto možnosti – intelekt a vůli –, jak jsme dosud zvyklí uvažovat, [tato dynamika] otevírá naše poznání i analýzu osobní volby a dalších zdrojů lidského jednání a rozhodování, aby mnohem lépe odpovídaly manželskému životu jako zamýšlenému projektu a jeho uskutečnění jakožto permanentnímu stavu prožívanému v intimním a úplném společenství života a lásky.“

Svatý Tomáš zařazuje manželství mezi sjednocující vztahy jako vztah dvou bytostí, zaměřených na jediný cíl, jehož počátkem je právě manželský souhlas.

Jde tedy o dvě osoby zaměřené *inter se*² a *ad fines*:³ *inter se* na základě vzájemné, spontánně a zodpovědně přijaté role manžela a manželky; *ad fines*, jimiž jsou *procreatio et educatio prolis* a vzájemné zdokonalování specifického bytí manželů, jehož charakteristikou je vzájemná komplementarita.

Právě k tomuto vzájemnému zdokonalování podstatného obsahu manželství *bonum coniugum* je zaměřeno manželské soužití: v manželství se lidská bytost, stvořená ve dvou odlišných, avšak komplementárních pohlavích, svobodně znovu-spojuje v jednotu, která je právě oním vyjádřením komplementarity, neboť její nezrušitelnou podstatou je osobní zdokonalování v plnosti lidského života, jak ji nabízí manželský vztah.

Je třeba upřesnit, že podstatu *bonum coniugum* musíme hledat spíše na rovině „vzájemné vnitřní formace“ manželů a jejich „stálé snahy vzájemně si pomáhat k dokonalosti“, jež je základním důvodem pro manželství, chápanému ve smyslu společenství, které obnáší celý život.

Podstatu *bonum coniugum* tedy musíme hledat na rovině „vzájemné vnitřní formace“ manželů a jejich „stálé snahy vzájemně si po-

máhat k dokonalosti“, jež je základním důvodem pro manželství, chápeme-li je jako společenství, jež obnáší celý život; vzájemné osobní zdokonalování manželů, založené na snaze neustále chtít dobro toho druhého, vyjádřené manželským souhlasem a spolu s ním posvěcené jako povinnost vzhledem ke spravedlnosti prostřednictvím vzájemného darování se a přijetí jako osob, jak ostatně vyplývá z ustanovení manželství.

Jaký je však skutečný obsah *bonum coniugum*, nebo – přesněji – jaké jsou jeho limity, co se týká platnosti manželského souhlasu?

Na tuto otázku odpovídá dokument *Familiaris consortio*, podle něhož je manželské a rodinné společenství „společenstvím osob“, založeným na lásce pro „život, růst a zdokonalování se“, a který říká, že manželé jsou „povoláni, aby neustále rostli ve svém společenství prostřednictvím každodenní věrnosti manželskému slibu, jímž se zcela odevzdali jeden druhému,“ s upřesněním, že „toto manželské společenství má své kořeny v přirozené komplementaritě, jež existuje mezi mužem a ženou, a živí se prostřednictvím osobního nasazení vůle obou manželů sdílet celý životní projekt se vším, co mají a co jsou.“

Jde tedy o něco kvalitativně jiného, než je uzavření se do sebe sama a do svých osobních práv a povinností. Také je velmi důležité, že se zde jedná o více či méně explicitní uvědomění si, že uzavřením manželství vznikla nová životní buňka se svými vlastními nároky a potřebami.

Obsah *bonum coniugum* proto můžeme zkoumat pomocí *negativního profilu* a hledat, co v něm v daném konkrétním případě chybí, takže není možné uskutečnit opravdové a autentické sebedarování druhému part-

nerovi, a tak ustavit manželské pouto; tento nedostatek se pak řadí do široké právní kategorie neschopností (*incapacitas*). Můžeme však také aplikovat *pozitivní profil*, opírající se o hodnotu lidské osoby jako takové, která je schopná uskutečnit to, co je vlastní manželskému stavu, a která vyjadřuje pravdu o své osobní důstojnosti prostřednictvím svého začlenění do konkrétních dějin i do jedinečného vztahu manželského života, aby tím naplnila ony nepopsatelné lidské potřeby prostřednictvím takového jednání, jež by jí umožnilo uskutečnit ono obecné zdokonalení, jehož lidská osoba dosahuje jakožto manžel nebo manželka.

Bylo by však falešné a iluzorní domnívat se, že k obecnému zdokonalení lidské osoby v manželství nezbytně patří všechny lidské požadavky, které můžeme vztahovat na manželství, a že jakoukoliv skutečnost, kterou by bylo možné subjektivně považovat za přirozeně nezbytnou pro uskutečnění dobra manželů, musí právní řád automaticky akceptovat jako podstatný prvek; tak bychom toto *bonum* relativizovali, a to by bylo v příkrém protikladu k oné vlastnosti „esenciality“, kterou mu přisuzuje právo. Toto *bonum*, vymezené jako esenciální, má samo o sobě objektivní hodnotu a z důvodu své právní platnosti nemůže být vydáno všanc libovolnému subjektivnímu úsudku jednotlivců; je totiž zřejmé, že ne všechny nároky lidské osoby – byť by byly přirozeně nezbytné – jsou podstatně spjaty s manželstvím; a právě tuto vlastnost musí mít požadavky, které jsou určující pro vzájemný osobní vztah, doplnění a rovnou důstojnost manželů.

Pro platnost manželství samozřejmě postačuje minimum meziosobního vztahu, který vzniká slibem dvou psychicky schopných

a potencionálně zdokonalitelných osob, a nevyžaduje se proto dosažení vzájemné dokonalosti mezi manžely; stejně tak je však nezpochybnitelné, že manželé ve svém mezosobním vztahu, který vzniká manželským slibem, musí být otevření společné aktivní interakci směřující k dokonalosti.

V tomto smyslu je zdokonalování manželů podstatným obsahem *bonum coniugum*, nebo – lépe řečeno – v tomto smyslu je *ono consortium*, které historicky začíná smluvním poutem manželů, „indole sua naturali ordinatum ad bonum coniugum“.⁴ Toto *zaměření*, vyžadující ochotu chtít navždy dobro druhého, je opravdové, je-li opravdové ono úsilí lásky, které se v okamžiku uzavření manželství konkrétně projevuje prostřednictvím vzájemného odevzdání se druhému partnerovi.

Vyjdeme-li z definice manželství jakožto vzájemného vztahu dvou osob, je jasné, že *bonum coniugum* začíná tam, kde existují dvě osoby – muž a žena – schopné vzájemně se darovat jeden druhému jako osoby, neboť *ordinatio ad bonum coniugum* je záležitostí dvou osob schopných vzájemného darování se.

Je-li podstatné, aby se mezi osobami nastolil určitý vztah, je také nezbytné, aby byl tento osobní vztah duální a vyrovnaný.

Duální znamená společnou přítomnost: nikoliv jen možnost vztahu s druhým člověkem, ale živý kontext vztahu, tj. dialogu mezi manželi, rozmluvy pro překonávání osobních nedostatků a psychologických nevyrovnaností, které se v uzavřeném vztahu, kde se pojmy „Já-Ty“ nikdy nepromění v „My“, nezbytně objevují. Zato ve vztahu otevřeném k dialogu se pojmy „Já-Ty“ nevyčerpávají, nýbrž vzájemně obohacují tím, že manželům umožňují vyrůstat v duálním vztahu. Tento aspekt má práv-

ní platnost, takže – když ponecháme stranou neschopnost – jestliže má nějaký člověk úmysl nekomunikovat, nevést dialog a jednat, jako by jeho partner neexistoval, pak tento člověk sám o sobě vylučuje dobro manželů jako podstatný prvek, jímž se vyznačuje manželský vztah.

Vyrovnanost vyjadřuje, že se jedná o vztah mezi dvěma osobami s toutéž důstojností: má-li někdo v úmyslu považovat druhého za nástroj nebo s ním experimentovat, ochuzuje manželský souhlas o jeho podstatný obsah, protože falzifikuje své odevzdání se druhému partnerovi, které je pro vznik manželského pouta nezbytné. Úmysl upřít druhému partnerovi stejnou důstojnost v manželském svazku brání vzniku mezosobního vztahu, takže v důsledku tohoto úmyslu je vyloučeno dobro manželů, které je absolutně neslučitelné s úmyslným předsevzetím urážet samu přirozenou důstojnost lidské osoby.

Sv. Albert Veliký (in I. V Serlt., Dist. XXVII, art. 1) píše: „Matrimonium est in genere relationis... et dicitur relationem aequiparantiae: quia vir et mulier aequales sunt in his quae sunt matrimonii.“⁵

V maskulinistické mentalitě, jež považuje ženu za nižšího tvora než muže a která si přeje, aby byla žena zcela podřízena muži a aby žila pouze odleskem [jeho] světla, se ženě upírá rovná důstojnost v manželství, čímž se zamezuje ustavení autentického mezosobního manželského vztahu, protože zde chybí možnost uskutečnění *bonum coniugum*: v této situaci je dobré napadnout platnost manželství z dvojího důvodu: 1) „ob impossibilitatem ex parte... constituendi consortium coniugale ordinatum ad bonum coniugum“,⁶ a v podřízeném vztahu 2) „ob exclusum bonum coniugum ex parte...“.⁷

Tentýž význam můžeme najít v chování ženy, která na základě své vlastní ekonomické zajištěnosti vidí v manželovi pouze jí podřízený „společenský“ nástroj.

Sem taktéž spadá absence výslovného odmítnutí odpoutat se od původního rodinného krbu a založit novou rodinu, dále pak vědomé a zamýšlené odmítání jakéhokoliv projektu, do něhož by byla zapojena i druhá strana, jakož i konstantní, byť neúmyslné odmítnutí „poslouchat toho druhého“ s tím, že pro dobro partnera jsou přece nejlepší „jediné“ moje vlastní představy a plány.

Ve všech těchto případech figuruje určitá (nesprávně strukturovanou osobností zapříčiněná) neschopnost vstoupit do manželského soužití – jež definujeme jako duální a vyrovnaný meziosobní vztah – nebo (v konkrétním případě) určitá míra vyloučení manželského soužití, chápaného jako duální a vyrovnané; v tomto posledním případě můžeme to, co se jeví jako nedostatek v osobnosti daného jedince, chápat jako příčinu simulace, pokud ovšem existuje příčinná vazba mezi vůlí vyloučit tuto vlastnost a patologickými rysy osobnosti daného člověka.

Předběžný průzkum (popřípadě i zadání otázek pro znalce) se tedy bude muset zaměřit na ověření, zda a nakolik byl každý z manželů schopen opravdového sebedarování, zda dokázal dát prostor druhému partnerovi a chovat se k němu jako k tomu, kdo má tutéž morální i právní důstojnost, tzn. měl-li vnitřní dispozice k tomu, aby mohl nastolit skutečně manželský vztah, tj. vztah meziosobní, duální a vyrovnaný.

Do manželství člověk nevstupuje, aby žil s *druhým*, nýbrž aby žil *pro druhého*.

Aby vznikl hodnotný meziosobní vztah, je nezbytné především to, aby byl daný člověk

schopný mít rád – což není jen připravenost nabídnout [druhému] svou sexualitu – a dále aby byl schopný přijímat druhého jako osobu se všemi jejími hodnotami a s důstojností, která je osobě vlastní; je proto nutné, aby se nejednalo o člověka egoistického, egocentrického nebo narcistního a aby to nebyl člověk násilnický ani patologicky žárlivý, protože za těchto okolností by byl manželský život nerealizovatelný.

V této souvislosti je třeba říci, že člověk může být žárlivý v míře, jež není patologická natolik, že by mu znemožňovala vzít na sebe manželské povinnosti vyplývající z manželského soužití; jestliže systematicky projevuje tuto žárlivost, aby „ovládal“ druhého partnera a „držel ho v hrsti“, pak i tato nezdravá touha protiřečí *bonum coniugum* a pro stranu, která zakouší podobné zotročení, znamená neomluvitelnou překážku manželského života.

V jednom svém znaleckém posudku jsem použila termín „analfabet lásky“ v rámci charakteristiky člověka, který propadl materiální dimenzi sexu a topil se v technických dimenzích sexuálního aktu; v tomto člověku se projevovala povrchnost a obsesivní důraz na materiální rozměr vztahu ke škodě jeho duchovní a emoční dimenze.

Tuto osobu bychom mohli označit za „alexitimický“⁸ subjekt, neschopný „číst“ [celou a skutečnou realitu] tam, kde vládne jeho čistě materialistická a hedonistická mentalita.

Takovému člověku chybí nezbytná schopnost darovat se druhému, aby mohl být nastolen skutečný manželský meziosobní vztah; přesto tento jedinec uzavírá manželství, ale chápe je tak, že „si bere ženu“, a ne že „vstupuje do manželství“, protože v důsledku strukturálních nedostatků své osobnosti není ochoten zcela sdílet svůj život s tou, s níž

se formálně, ale neupřímně, spojuje v manželském svazku.

Prof. Villegiante zdůrazňuje, že v takových případech – podobně jako při vyloučení jakéhokoliv jiného dobra, např. závazku věrnosti, „je hranice mezi vyloučením *bonum coniugum* prostřednictvím pozitivního úkonu vůle a příčinou vyloučení velmi křehká, protože toto vyloučení pochází [od člověka, který má patologickou osobnostní strukturu]. Při hodnocení, zda se jedná o pozitivní úkon vůle, je proto nutné brát ohled nejen na to, co daný člověk říká, ale především na celkový ráz jeho chování, protože se jeho úmysly – bez ohledu na vady jeho osobnostní struktury – pohybují v hraničním pásmu svobody, se kterou se rozhodl uzavřít manželství, což ho ovšem vede k nejistotě ohledně manželského slibu, neboť z důvodu své osobnostní struktury nedokáže naplno převzít program manželského soužití, jehož předmětem je dobro společného osobního zdokonalování manželů, a proto tento slib vlastně popírá.“

Často se říká, že aby někdo opravdu miloval, musí být ochoten „obětovat se“ pro druhého. Já bych nehovořila o „oběti“, protože tento výraz má příliš strohý sémantický význam a evokuje myšlenku přinucení. Sdílet životní zkušenost skrze hledání lásky a vzájemné otevřenosti přece nemůže obnášet „obět“ ve větší míře, než odpovídá normálnímu životu ve společnosti.

Snaha chtít dobro druhého ve skutečnosti spočívá v ochotě vžít se do druhého, vžít se a nepopírat sebe, tj. chápat přání i potřeby a řešit nevyhnutelné rozdíly v optice pro obě strany přijatelného kompromisu, jak ostatně vyžaduje každý skutečně lidský dialogický vztah, který se odehrává na rovině celku lidské komunikace.

K tomuto krátkému teoretickému exkurzu připojuji znalecký posudek, který projednává nedostatek manželského projektu.

II. PRAKTICKÁ APLIKACE V KONKRÉTNÍM POSUDKU

1. Vyhodnocení akt spisu

1.1. Průběh řízení

V červenci 1994 předkládá dr. Maria Carla L. žalobu na neplatnost manželství, uzavřeného deset let předtím s dr. Alessiem S. „ex capite defectus matrimonialis consensus ob exclusum bonum coniugum ex parte mulieris actricis“ (kán. 1101 § 2 CIC) a „ex capite defectus matrimonialis consensus ob exclusum bonum coniugum ex parte viri conventi“ (kán. 1101 § 2 CIC).

V listopadu 1994 předložil dr. Alessio S. protižalobu s těmito důvody neplatnosti: „omyl ohledně vlastností nežalující strany“ (kán. 1097 § 1 a 2), „vyloučení *bonum coniugum* ze strany nežalující ve smyslu kán. 1101 § 2, kán. 1055 § 1, jakož i kán. 1095 § 2 a 3“ a konečně „vada nežalující strany ohledně zralosti a svobody manželského souhlasu ve smyslu kán. 1096 § 1 a kán. 1057 § 2“.

Dne 12. dubna 1995 se strany shodly na formulaci předmětu sporu „z důvodu vztahové neschopnosti obou stran vžít na sebe podstatné povinnosti manželství“ ve smyslu kán. 1095 § 1 a z důvodu vyloučení *bonum coniugum* od obou stran ve smyslu kán. 1101 § 2 a kán. 1055 § 1.

1.2. Žaloba žalující strany

Dr. Maria Carla L. ve své žalobě uvádí, že se s dr. Alessiem S. poprvé setkala v roce 1973 na gymnáziu a pak se s ním s jistou pravidelností setkávala při práci ve skupině působící ve farnosti.

Když dosáhla 18 let, navrhl jí Alessio S., že „společně půjdou životem jako manželé“ podle nového modelu spočívajícího v totální otevřenosti manželské dvojice vůči společenství. Žalující strana, uchváčena touto myšlenkou i tímto mužem, s tímto návrhem nadšeně souhlasila a jako snoubenci pokračovali v působení v daném společenství, aniž by měli možnost prožívat chvíle soukromého vztahu. V roce 1981 dokončila žalující strana studium medicíny a začala pracovat. Po několika letech získal dr. S. byt v budově farnosti (jejíchž aktivit se účastnili) a došel k názoru, že již nastal čas uzavřít manželství. Žalující stranu požádal o ruku. Byt, v němž manželé žili, byl uzpůsoben tak, že rovněž sloužil jako základna pro farní společenství.

Manželský život se – kromě odpovídajících pracovních povinností – odvíjel v naprostém nasazení pro požadavky společenství, takže v něm zcela chybělo skutečné a vlastní citové soukromí: nikdy nebyl čas zabývat se osobními problémy.

Také přijetí dětí bylo naprogramováno podle psychologických požadavků společenství. Po prvním těhotenství, které skončilo potratem, dr. Maria Carla L. znovu otěhotněla koncem roku 1986, z tohoto těhotenství se narodil syn Giacomo.

Na začátku těhotenství začala žalující strana omezovat své aktivity ve společenství a narození dítěte v ní vyvolalo dojem nespokojenosti: manžel podporoval myšlenku vzdáleného mateřství i otcovství, zatímco v ní neustále rostla potřeba intimního vztahu.

Dítě muselo být svěřeno členům společenství a nežalující strana se stále více snažila vymanit z rodinného jádra, aby se věnovala „komunitní rodině“. Po opakovaném nezdaru svých pokusů o změnu životních podmínek

a o přivedení svého každodenního života blíže k ideálům rodinného a manželského společenství požádala dr. Maria Carla L. o občanský rozvod.

1.3. Písemné prohlášení nežalující strany

Dr. Alessio S. předložil v rámci své aktivity protistrany písemné prohlášení – protižalobu, v níž popírá některá tvrzení, která proti němu předložila žalující strana, a kde prezentuje vlastní pohled na manželský život.

Připomíná, že svou mladou snoubenku neustále podporoval a povzbuzoval ke studiu, přičemž jí i konkrétně pomáhal v jejím nejnáročném studijním úkolu, a mimo jiné zdůrazňuje, že ona sama chtěla zkrátit svá středškolská studia, která on považoval za „extrémně důležitá pro její budoucí lékařskou kariéru“; mimo jiné tvrdí, že dr. Maria Carla L. neustále trpěla psychosomatickými kolikami a alergickou rýmou.

Dívčiny aktivity ve farnosti a její snaha nabídnout své lékařské vzdělání ke službě společenství a těch nejpotřebnějších se ho pozitivně dotkly a vedly ho k tomu, že začal vnímat jako možné sdílet s ní svátostný manželský život.

O něco dále tento spis upřesňuje, že jednání žalující strany v době, kdy spolu chodili, „způsobilo, že jsem její osobu vnímal se zalíbením a rozhodl jsem se, že se s ní ožením“.

Dr. Alessio S. hořce poukazuje na to, že „předpokládal – samozřejmě naivně a v dobré víře – že ji k rozhodnutí pro svátostný manželský život vede jejich společné náboženské nasazení a společné chápání toho, co je to manželství mezi pokřtěnými...“

Manželství, společný život a následné početí dítěte byly postupnými kroky, o nichž

se manželé rozhodovali společně v souladu s „pevně danými momenty dozrání, přesvědčení a schopností“. Přiznává, že měl od začátku otevřené konflikty s rodiči své ženy, které se jeho manželka snažila tišit, a že tento nesoulad vedl časem k manželskému nesouladu. Na obvinění, že příliš mnoho času věnoval komunitě na úkor rodinného života, reaguje dr. S. tak, že tím, kdo byl příliš zapojen do pracovní a studijní aktivity, byla spíše jeho žena, zatímco on – zejména po narození dítěte – se s ní snažil prožít veškerý volný čas po skončení svého pedagogického povolání.

Uznává, že dr. Maria Carla L. už od začátku projevovala „zastíranou a dvornou žárlivost“, která se však postupně proměnila v „přehnané majetnictví“, v němž se objevily i pokusy „stále silněji omezovat jeho životní prostor [a uzavřít ho] do stěn jejich bytu“.

Když v roce 1991 sloužil sedm měsíců na Univerzitě v Chieti, musel se nutně odstěhovat z Neapole, ale co nejčastěji se tam vracel. V této době jeho žena znovu navázala intenzivní vztahy ke své původní rodině, čímž v jistém smyslu uvedla manžela do izolace. Na důkaz tohoto tvrzení uvádí, že Giacomo začal oslovovat dědečka „dědo-tati“.

Manželka se mezitím opět intenzivně vrhla do práce a do studia; často pobývala až do pozdní noci mimo domov nebo zůstávala s kolegou v práci, aby připravovala vědecké zprávy, zatímco její aktivity ve farnosti postupně ochabovaly a ona se snažila ukončit vztahy se starými přáteli z komunity.

1.4. Další listiny spisu

Rozsudek o občanském rozvodu manželů (soud v Neapoli): Předseda stanovil, že nezletilý syn má být svěřen matce, a to jak na základě věku tohoto dítěte (4 roky), tak z dů-

vodu „odhalení, že pan S. chápe vztah, který by byl nastolen mezi ním a jeho synem... zvláštním způsobem, takže by to skončilo narušením zdravého psychického rozvoje malého Giacomu, kterému by byla nevyhnutelně vzdálena, ne-li přímo upřena přítomnost matky.“

1.5. Soudní výsledky stran

1.5.1. Žalující strana

Dr. Maria Carla L. uvádí, že poznala dr. Alessia S. ve svých 14 letech – on měl tehdy 20 roků – a že v té době byla okouzlena jeho charismatickými kvalitami a inovativními myšlenkami: proto se dostala do permanentní psychologické závislosti na tomto muži, a to až do okamžiku, kdy se za něj vdala na základě „umělých a sofistických důvodů“, interpretovaných jako „odpověď na zvláštní Boží povolání být jakožto manželé zcela oddáni službě společenství“, přičemž v základu chyběly obvyklé a tradiční motivy citového vztahu.

Když Alessio S. začal za účelem pastorační zkušenosti navštěvovat farnost, kde ona sama působila, vznikl mezi nimi vztah „žákyně a učitele“, protože ji silně oslovovaly myšlenky o katechezi a pastorační činnosti, které tento mladík hlásal.

V létě roku 1975 zorganizovala nežalující strana cestu do Taizé, která se pro žalobkyni stala silným zážitkem společenství. Při návratu z této cesty jí nabídl projekt života ve společenství, založeném na různých povoláních (kněžství, rodina, zasvěcení laici atd.): v tomto společenství by oni dva měli jako manželé ztělesňovat snubní lásku Boží, tím způsobem by se oba otevřeli a věnovali této komunitě. Souhlasila a od té chvíle se považovali za snoubence. Doba zasnoubení trvala

osm roků, ale v průběhu tohoto období nebyl žádný čas na plánování manželské budoucnosti na osobní rovině.

Stále se rozvíjející pastorační iniciativy dr. S. ji stále více pohlcovaly, čímž se ještě hlouběji upevňovala její závislost na něm. Jejich osobní vztahy, již tak zřídkavé z důvodu jejího náročného studia, se omezovaly na katechetická setkání jejich skupiny.

Myšlenka manželství znamenala trojí sdílení v rámci společenství:

- sdílení lásky: mezosobní láska měla být překonána ve své tradiční výlučnosti prostřednictvím úplné otevřenosti druhým; on pak obviňoval svou manželku ze sobectví a vlastnické žárlivosti, kdykoliv po něm požadovala hlubší mezosobní intimitu;

- sdílení duchovního života: dr. S. vybíral vždy některé členy z jejich společenství, kteří s ním měli sdílet modlitbu nebo osobní dialog, čímž ještě více omezoval prostor, který byl manželům k dispozici pro jejich vzájemné porozumění;

- sdílení jako přijetí členů komunity: v tomto smyslu byla komunita pozvána k účasti na těch nejvýznamnějších okamžicích rodinného života, jako jsou hostiny, narozeniny, svátky atd.; rodinný život se v této době stále více oprošťoval od intimních okamžiků; v praxi poukazuje dr. Maria Carla L., že přijetí podstatných povinností manželství spočívalo v tom, že je třeba překonat vzájemné osobní darování se a zcela se vydat do služby komunitě.

Také vztahy k dětem měly přerůst přes pouta přirozené lásky a otevřít se vzdálenému mateřství a otcovství, jež se projevovalo tak, že místo klasických rodičovských postav se o dítě starali spíše členové komunity.

Vhodný okamžik pro početí dítěte byl vy-

brán na základě požadavku představit rodinám tohoto společenství vzor jak se vymanit z tradičních, „egoisticky a výlučně“ prožívaných schémat otcovství a mateřství.

Dalším z charakteristických znaků této skupiny bylo společné vyznání hříchů, neboť dr. S. odsuzoval osobní zpověď a považoval ji pouze za náhražku původního zvyku, lépe odpovídajícího chápání hříchu jako nedostatku lásky. Žalující strana proto od chvíle, kdy se zasnoubila, až do svého odloučení od manžela nepřistupovala k individuální zpovědi.

Když se narodil Giacomo, přála si paní doktorka, aby byl jeho kmotrem vlastní strýc z matčiny strany, k němuž cítila obzvlášť pevné citové pouto; dr. S. jí ale připomněl, že její rodinou je komunita, a ne její původní rodina.

Celkem často jí dr. S. připomínal výrok evangelia o nutnosti „opustit otce i matku“, aby mohla následovat Krista a velkou komunitní rodinu.

Poté, co dlouhodobě zcela sdílela ideologii svého manžela, začala dr. Maria Carla L. díky zkušenosti mateřství objevovat ve svém každodenním manželském životě určitou vykonstruovanost, která ubíjela vzájemné darování se manželů v rámci jejich manželství; když se jí pak narodil syn, cítila se být svou rolí „přirozené“ matky stále více deprivovaná a mnohem silněji si začala uvědomovat svou zodpovědnost, a to až do té míry, že si dodala odvalu vyjádřit před manželem své pochybnosti o tom, zda jsou jeho názory vůbec správné.

Tím nastal čas různých nepochopení a vzájemných nepochopení, který vyvrcholil tím, že dr. Alessio S. oznámil komunitě neúspěch svého vzorového manželství pro nedostatky ze strany manželky, kterou obvinil, že nedo-

stála „smlouvě“, k níž se zavázala před uzavřením manželství.

Zkušenost a především zralost, k níž se díky mateřství dopracovala, dovolily paní doktorce objevit, že řada manželových ideologií, týkajících se hodnot křesťanského života, je „mimo realitu“ a že jeho obvyklý způsob jednání s těmi, kdo s ním nesouhlasí, spočívá v neustálém souboji a nelítostné polemice.

1.5.2. Strana nežalující

Doktor Alessio S. uvádí, že se staví proti této kauze, neboť své manželství považuje za absolutně platné, a důvody, které byly představeny v žádosti o prohlášení neplatnosti, vidí jako nepodložené. Na otázku, že on sám přidal další motivy pro neplatnost manželství z důvodu neschopnosti žalující strany v průběhu soudního sporu, nežalující strana obhájí vznik těchto prohlášení jako důsledek citové vlny, jež jej zaplavila po četbě žádosti dr. L., a navíc uvádí, že při té příležitosti nemohl využít služeb advokáta.

Odmítl obvinění manželky a tvrdil, že nikdy nenadřazoval zájmy komunity nad zájmy rodiny a že to byla spíše dr. Maria Carla, kdo se snažil nadřadit nároky své původní rodiny nad manželský život, protože svá rozhodnutí řešila „nejprve“ se svou matkou. Upozornil na pomoc, kterou nepodmíněným způsobem poskytl jak Marii Carle při jejím studiu, tak i dalším členům její rodiny. Zdůrazňoval, že jejich manželské plány byly „tytéž jako u jakékoliv obvyklé křesťanské rodiny s otevřeností vůči službě ve farnosti. Vždy ale s respektem k profesionálním požadavkům obou manželů“, neboť oba měli za to, že integrující součástí rodinného života je i lidská seberealizace [manželů].

Tvrdí, že soulad mezi ním a manželkou byl

vždycky dokonalý až do doby, kdy se v životě manželky objevil dr. Francesco, jemuž on sám dal najevo, že – byť uznával čistě intelektuální základ jejich kontaktů – by bylo vhodné méně se stýkat, aby se zabránilo řečem v rámci komunity.

Pouze v hrubých rysech popisuje charakter dr. Marie Carly L., neboť si uvědomuje, že většinu dojmů, týkajících se této oblasti, si mohl vytvořit na základě informací získaných během společné zpovědi.

Upřesňuje, že až do roku 1989 se na základě svého společného svobodného rozhodnutí on i jeho manželka zpovídali společně, i když rozhršení dostávali osobní formou každý zvlášť. Jejich role manželského páru žijícího uvnitř komunity v podstatě spočívala v katechezi a v dobrovolnické nabídce profesionální pomoci. On a jeho manželka se spolu neustále konfrontovali na lidské a křesťanské rovině, a toto sdílení pak formou svědeckví sdíleli s celou komunitou.

1.6. Soudní výslech svědků

1.6.1. Otec Filippo

Kněz se jen málo rozpomíná na dobu, kdy se tito dva mladí lidé zasnoubili, neboť se to odehrálo v období, které bylo pro život jeho farnosti spíše kritické: měl totiž neshody se svým kaplanem, který byl později přesunut do jiné služby. Jak dr. S., tak dr. L. vůči němu v souvislosti s těmito událostmi projevovali značně konfliktní postoje a aktivně se účastnili řady protestních akcí proti němu (články v tisku, obsazení jednoho kostela a pokus o protestní pochod k arcibiskupskému paláci).

Poté se skupina, jejíhož života se oba mladí lidé účastnili, vzdálila z jeho farnosti a on o nich přestal mít informace až do doby, kdy se dr. Maria Carla L. po svém odloučení se od

manžela svěřila jeho duchovnímu vedení. Při té příležitosti mohl tento kněz konstatovat, nakolik žalující straně chyběla v důsledku společné zpovědi rezervovaná, hluboká a důvěrná pomoc nějakého zpovědníka a jak vážné obtíže měla nyní s tím, aby si znovu osvojila některé nezákladnější křesťanské návyky. Svědek zdůrazňuje, že smýšlení dr. Alessia S. ohledně církevní pastorece se vždy opíralo o komunitní a kritickou vizi, „které nic neuniklo“. Charakter nežalující strany definuje jako „složitý, autoritářský, polemický, kritický“ a tomuto uzpůsobení charakteru přisuzuje i vážné vztahové problémy, které s ním přes svou počáteční dobrou vůli vždycky měl. Upřesňuje, že při povrchním pohledu se dr. Alessio S. jeví jako příjemný a srdečný člověk, ale když se prohloubí vzájemný vztah, stává se arogantní a agresivní, zvláště když mu někdo protiče. Z afektivního úhlu pohledu ho klasifikuje jako „chladného a bezcitného“.

Co se týká dr. Marie Carly L., pamatuje si ji z doby jejího zasnoubení jako milé, vnímavé a velmi inteligentní děvče, i když se mu v určitém období dospívání zdála být poměrně značně psychicky zranitelná.

Uvádí, že Maria Carla byla podřízena Alessiově osobnosti natolik, že jí to znemožnilo objektivně posoudit její povolání k manželství.

1.6.2. Anna S., matka žalující strany

Uznává, že vždy snila o tom, že bude mít syna kněze, takže v mladém S. viděla (v době, kdy se seznámil s její dcerou Marií Carlou) „adoptivního syna“. V pastorační radě ohnivě bránila jeho názory, že mají být kněží formováni mimo seminář, a byla naplněna stejným nadšením i vůči S., který ji v jistém smyslu

okouznil svými brilantními a přesvědčivými argumentacemi. Její dcera byla kouzlu tohoto muže podřízena ještě silněji, učenlivě ho následovala a přijímala každou jeho iniciativu. Když se dověděla, že se rozhodli zasnoubit, byla spíše rozpačitá z toho, že S. nedovede k cíli své kněžské povolání, ale zároveň tuto zprávu přijala s radostí, protože jej považovala za hodnotného člověka.

Během zasnoubení mezi nimi neupozorovala žádný citový projev typický pro snoubence, protože se oba nadále chovali jako před touto událostí. Pamatuje si, že když dr. S. sestavoval komunitní skupinu, prohlašoval, že komunita musí nahradit rodinu – ve smyslu, že se musí stát centrem zájmů jednotlivců i rodin, které do ní patří.

Pamatuje si, že právě ona učila [vnuka] Giacomo, když měl dva roky, znamení kříže a první modlitby, přičemž ji zeť odsuzoval a říkal, že je třeba, aby dítě mělo možnost svobodně si zvolit život víry, až bude větší.

Definuje svého zetě jako člověka s divným charakterem, psychologicky nestálého, s tendencí přít se a vynikat; zná ho jako člověka se značnou silou přesvědčivosti, ale zároveň schopného využívat druhé.

Uznává, že její vlastní dcera se ve vztahu k nežalující straně dostala do opravdové a skutečné psychologické podřízenosti v takové míře, že ztratila svou osobní identitu a nakonec se snažila myslet pouze jeho hlavou.

1.6.3. Domenico, otec žalující strany

Uznává, že mu dr. Alessio S. nikdy nebyl sympatický, protože vnímal, že už od začátku, když ho poznal, se snažil tím, jak jednal, odvést jeho dcery od tradičních rodinných zvyklostí. Byl proti jejich cestě do Taizé a vůči tomuto mladíkovi neustále projevoval ur-

čítý chlad. Když se dověděl, že se mezi ním a Marií Carlou rodí něco víc než pouhé přátelství, vyžádal si o něm od svého bratra kněze nějaké informace; dověděl se, že se jedná o člověka příliš svárlivého a netolerantního vůči každému, kdo nesmýšlí stejně jako on. Nepopírá ovšem, že dr. Alessio S. se k tomu knězi choval vždy s úctou a vytríbeností, podobně jako ke staršímu bratrovi své ženy. Svůj odpor k tomuto zasnoubení však vyjádřil jako jediný z celé rodiny, protože jeho žena byla tímto mladíkem „uchváčena“ dříve než dcera a také ostatní příbuzní se ho v rodinné radě zastávali, protože je přesvědčila jak slova Marie Carly, tak jeho korektní chování. V průběhu jejich zasnoubení měl často příležitost klást si otázku, zda se tito mladí lidé mají opravdu rádi, když mezi nimi pozoroval absenci citových projevů, které jsou u snoubenců obvyklé.

Přibližně v roce 1979 odešla druhá dcera Loredana se svým manželem z katechetické skupiny, vedené dr. S., protože už nechtěli přebývat pod jeho autoritativní libovůlí. Svědek od těchto dvou mladých lidí slyšel, že se v rámci komunity chtěli stát jakousi „rozšířenou“ rodinou, do jejíhož života měli být zapojeni všichni členové – přinejmenším ti, kdo se nejužším způsobem podíleli na jejím životě.

Když se narodil Giacomo, ochotně se nabídl, že jej bude hlídat, když rodiče nebudou moci, ale jeho zeť ho po nějaké době odmítl, protože se mu zdálo, že se dítě na svého dědečka příliš upíná.

1.6.4. Loredana L., sestra žalující strany

Poznala dr. S. v tutéž dobu a za stejných okolností jako její sestra. S hořkostí si vzpomíná na dobu, kdy se nežalující strana stala „vedoucím“ jejich farní skupiny; protože byla

mladší a méně vzdělaná, musela se podobně jako ostatní vyrovnávat s vlastními komplexy méněcennosti, aniž by našla nějakou pomoc nebo pochopení. Dr. S. se začlenil do již existující farní skupiny s cílem otevřít ho sociálnímu sdílení s chudými, ale pak ji přetvořil v alternativní komunitu: charitativní aktivity skončily a důraz se položil na intelektuální aspekty; tato skutečnost, jakož i dlouhé diskuse s ním, v ní vyvolaly pocit odmítnutí.

Po zkušenosti z Taizé ohlásil dr. S., že odmítl kněžství, a nedlouho poté nabídl Marii Carle, že by spolu mohli společně sdílet život víry. Od té chvíle se sestra radikálně změnila: už s ní neměla takovou důvěrnost jako (od nejtělejšího věku) před tím, mluvila a jednala výlučně podle Alessiových očekávání a chyběla jí autenticita. Vypadalo to, jakoby Maria Carla ztratila svou identitu, a její vztahy k tomuto muži měly charakter totální podřízenosti. Skupina existovala po nějakou dobu i nadále prostřednictvím vzniku komunity, zaměřené na prožívání hodnot společenství prvních křesťanů; v tomto prostředí měl každý ze členů objevit své vlastní povolání a naplňovat je prostřednictvím svědectví lásky ke Kristu. Členové této skupiny se prezentovali jako jakási „elita“ uprostřed farnosti, čímž narušovali své vztahy k ostatním skupinám: mnozí se cítili nedobře v tomto stavu věcí až do října 1979, kdy dr. S. prohlásil, že komunitu opouští, protože „zradila“ své stanovené cíle, přestože se on sám snažil všemi formačními prostředky [komunitu zachránit]. Znechucená a zahořklá skupina se rozhodla pokračovat dále vlastním způsobem, ale Maria Carla i slečna Amalia G. následovaly dr. S, který je vybral jako jediné vyvolené, které s ním mohou pokračovat v jeho putí.

Svědkyně si vzpomíná, že se po svatbě vel-

mi omezily vztahy mezi sestrou a její původní rodinou, protože byly ovlivněny „cizorodou“ přítomností manžela. Nakolik si vzpomíná na život těchto manželů, uvádí, že „nikdy nedělali nic společně mimo komunitu“.

Až po narození Giacomu se Maria Carla začala rozpomínat na svou rodinu, jakoby jí nutnost nabídnout vlastnímu synovi nějakou „skutečnou rodinu“ dovolila vyjít z uzavřenosti, do níž upadla. V roce 1990 jí dr. S. telefonicky sdělil, že je Maria Carla příliš zaneprázdněna kariérou, a oznámil jí, že pokud by se chtěla vzdát komunitní „smlouvy“, vezme jí pryč dítě.

Až o následujících Vánocích se sestra definitivně otevřela své rodině a vyprávěla jí, jakému vydírání a pronásledování byla podrobena.

1.6.5. *Francesca C.*

Vzpomíná si, že v rámci farní skupiny se ti to manželé těšili obdivu a byli považováni za „vzor“, protože se zcela věnovali „službě ve prospěch komunity“, takže jim už nezbyval žádný prostor pro jejich osobní snoubenecký život.

Pan S. hlásal myšlenku, že komunita má být *jedinou* rodinou, neboť – jak řekl Ježíš – je třeba opustit otce i matku a žít v rozšířené rodině. Způsoby a slova, jimiž dr. Alessio S. opustil původní skupinu, vyvolaly v jejich členech hluboký konflikt: byli zklamáni, rozzlobeni, ale především cítili, že byli „využívání“ jako pokusní králíci. Dr. S. byl podle výroku svědkyně přesvědčen, že „je vlastníkem pravdy“. Z tohoto přesvědčení vyplývalo, že kdo s ním nesouhlasil, byl odsouzen jako neschopný a stal se cílem jeho osobní války.

Vzpomíná si, že v době, kdy se toto odehrávalo, byla Maria Carla „osoba žijící mimo

každodenní život, ponořená výlučně do ideálu svých studií“ a slepě následující Alessia ve všech jeho pastoračních iniciativách.

1.6.6. *Maria Pia M.*

Sdílela myšlenku „vzorového manželství“, které prožívalo svůj manželský život skrze práci pro společenství a ve službě jemu. Z vnějšku obdivovala nasazení těchto manželů, ale byla zneklidněna absencí prostoru pro mezosobní sdílení v rámci života této rodiny.

Doktora S. charakterizuje jako člověka nepochybně obdařeného vůdčími vlastnostmi, avšak nestabilního v mezilidských vztazích.

1.6.7. *Pasquale C.*

Byl svědkem některých střetů mezi nežalující stranou a dalšími spolupracovníky časopisu, který vedl. Vzpomíná si, že Maria Carla doprovázela dr. S. na setkání, ale omezovala se na to, že ho poslouchala „z pozice podřízeného“. Co se týká charakteru nežalující strany, svědek si vzpomíná, že byl agresivní, když hájil vlastní myšlenky i proti těm, kdo mu cokoli namítali: v polemikách se snažil izolovat své odpůrce a odmítal jakékoliv nabídky ke smíru.

1.6.8. *Monsignore XX*

Popisuje dr. S. jako „velmi silný charakter, pevný ve svých přesvědčeních, který se jen obtížně nechá přesvědčit“. Přestože nezná do hloubky žalující stranu, domnívá se, že v důsledku věkového rozdílu „byla už od počátku ovlivněna silnou charismatickou osobností Alessia, takže naplno přijímala jeho myšlenky a plně přilnula k jeho aktivitám. Později, po svatbě, si uvědomila, že se jejich manželské soužití ničím neupevňuje, protože příliš

mnoho času věnovali pastoračním aktivitám, a její ideál o silném a toužebně vysněném partnerovi se postupně začal rozplývat...“

1.6.9. Gaetano N.

Advokát zastupující zájmy dr. S. při občanském rozvodovém soudu. Vzpomíná si, že cílem obou mladých lidí v rámci života farního společenství bylo „stát se rodinou otevřenou vůči komunitě, ve smyslu nabídnutí se jako příkladu života katolické víry“; tato komunita je opravdu vnímala jako živý vzor katolického manželství.

1.6.10. Francesco N., kolega Marie Carly

S dr. S. měl rozhovor, o nějž ho on sám požádal. Během tohoto rozhovoru se nežalující strana nejprve vyjádřila, že chápe, že jeho vztahy s dr. L. jsou čistě pracovní, ale pak ho upozorňovala, že se tato žena nemůže zprovoňovat povinností, které na sebe vzala.

Proto ho otevřeně vyzval, aby přiměl Marii Carlu k zřeknutí se pracovních povinností s ním, stejně jako zradila povinnosti, které měla k manželovi. Nežalující strana mu při této příležitosti sdělila, že *conditio sine qua non* jejich manželství bylo založení širší rodiny (komunity, skupiny), která představovala „skutečnou podstatu křesťanského manželství“.

Nežalující strana pak pokračovala vysvětlením, že ve svátosti manželství je koncepce lásky mezi mužem a ženou příliš zjednodušující interpretací určenou ignorancím, protože se jedná o „přirozenou lásku“, kterou znají i zvířata. Také co se týká dětí, dr. S. zdůrazňoval, že „děti nepatří rodičům, ale komunitě“.

1.7. Znalecké posudky

1.7.1. Posudek *ex offio*

Znalec sice nezjistil u obou stran podstatné psychologické obtíže, ale uzavírá, že „v okamžiku uzavření manželství vykazovala žalující strana nedostatečnou vnitřní svobodu, protože neprovedla náležité rozlišování, nýbrž jen pasivně a nekriticky přijímala to, co jí bylo předloženo. Navíc se objevil vážný nedostatek rozlišení a úsudku ohledně podstatných práv a povinností manželství, jež nebylo nahlíženo jako spojení dvou individualit s cílem zrození rodiny a přivedení na svět dětí a jejich výchovy, nýbrž jako sdílení určitého pastoračního a evangelijního projektu.“

V objasňujícím dodatku znalec upřesňuje, že u dr. Alessia S. pozoroval přítomnost osobnostních poruch, které podle něj nelze klasifikovat jako paranoickou strukturu osobnosti, ale spíše jako osobnost fanatickou, u níž se vyskytují „nosné myšlenky se silným afektivním nábojem“. Podtrhuje ovšem, že tato osobnostní porucha automaticky neznamena ne-schopnost utvářet si realistické úsudky.

Na základě dominantní osobnosti nežalující strany se mezi ní a žalobkyní navázal takový vztah, jenž je vedl k vytvoření symbiotické manželské dvojice, „čímž rozumíme přílišné splynutí, jež obnáší to, že jeden z partnerů je dominantní a druhý závislý“: v důsledku toho, že se tato situace objevila v době, kdy jedna ze stran (žalobkyně) byla dosud ve fázi mladistvé nezralosti, zatímco druhá strana (nežalující) byla už sebejistá a dospělá, se tento vztah už od začátku vykrytalizoval do podoby podřízenosti a velmi se podobal vztahu mezi otcem a dcerou.

1.7.2. Zpráva o nežalující straně (při občanském soudu):

Konzultantka provedla několik klinických rozhovorů s dr. S., aby získala znalecký posudek o jeho osobnosti. Z těchto rozhovorů vyplývá: „dobře uspořádaná osobnost, integrální ve svých základních funkcích, otevřená v meziosobních vztazích, přemýšlivá a nátlaková v postojích“. Na základě těchto zjištění paní profesorka tvrdí, že dr. S. je schopen pozitivně zastávat roli manžela a otce v rámci rodiny. Obzvláště v pevnosti jeho morálních zásad, v bohatství jeho kulturních zájmů a v jednoznačnosti a přímočarosti jeho chování shledává absolutní garanci, že je schopen konstruktivně zastávat pozitivní roli otce ve vztahu k synovi.

1.7.3. Oficiální znalecký posudek (občanský) o osobě Giacomu S.

Tento posudek nás v této záležitosti zajímá výlučně kvůli v něm přítomným zmíncekám o rodičovských figurách, jak se projeví na základě rozhovorů neuropsychiatra s nezletilým synem a z projektivních testů, které s ním neuropsychiatr provedl.

Znalec poukazuje na to, že vedle dobře započatého procesu normostruktury osobnosti projevuje nezletilý určitou úzkost a maskovanou depresi, jež jsou specificky spojeny s jistými otcovskými „vlastnickými a téměř podrobnými si“ postoji, které nezletilý prožívá se strachem a s běžnými obrannými postoji.

2. Vyšetření Marie Carly L.

2.1. Anamnéza

Dr. Maria Carla L. se narodila roku 1958 jako prvorozená ze čtyř sester. Rodiče jsou naživu a jsou zdraví; oba působili jako učitelé

na střední škole a nyní jsou v důchodu. Také tři sestry působí jako učitelky. Pouze žalobkyně vystudovala medicínu a následně se specializovala na gynekologii. První etapy jejího psychofyzického rozvoje byly normální. Menstruace od deseti let. Popírá, že by měla v minulosti nemoci, jež by stály za zmínku, kromě jisté formy alergického astmatu a rýmy, která se objevila v dospívání a trvala bez přestání až do skončení jejího manželství. V současnosti tento problém zcela vymizel. Paní doktorka popisuje své dětství jako klidné a příjemné: jako prvorozená dcera byla silně milována, mimo jiné proto, že její strýcové neměli děti, pročež byla prvním „novorozenětem“ v rodině. Během dětství vynikala ve studiu – ukázalo se, že je schopná a pečlivá. Byla křehkým, uzavřeným děvčetem, jež mělo strach ze svých vrstevníků, kteří se příliš zabývali tělesnými aspekty; toužila být doceněna pro své intelektuální kvality a odmítala ty hodnoty, které obecně sdílely její vrstevnice: sobotní balet, malé „lásky“ dospívajících, atd.

Její život se odehrával mezi školou a skupinou mládeže ve farnosti, v níž se podílela na charitativních aktivitách a pomáhala nejnižším vrstvám společnosti.

Anamnéza vyprávění týkajícího se jejího manželství v podstatě odpovídá tomu, co žalobkyně uvedla ve svých soudních výpovědích. Nežalující stranu poznala, když byla ve 4. třídě gymnázia, během akce odběru krve pro AVIS. Vzápětí se s ním znovu setkala ve vlastní farnosti, kam přišel kvůli získání konkrétní pastorační zkušenosti s úmyslem věnovat svůj život kněžství.

V této době měl tento mladík 20 let a do farní skupiny se začlenil s jistou autoritou, vyplývající z jeho vyzrálosti a z toho, že měl

hlubší náboženské vědomosti. Maria Carla byla silně okouzlena novými myšlenkami, které tento mladík hlásal, i silou jeho přesvědčivosti, s níž bojoval proto tradicím a proti tomu, co se v jeho očích jevílo jako překonané formalisty.

Kromě jiného cítila žalobkyně zadostučinění v tom, že nežalující strana doceňovala její intelektuální úroveň a považovala ji za jednu z nejkvalitnějších členů skupiny. Později se dr. S. dostal do sporu s náboženským prostředím, protože odmítal, aby se budoucí kněží připravovali v semináři; z toho důvodu se také vzdal kněžské kariéry.

O něco později jí nabídl, aby s ním sdílela pouť „nové partnerské dvojice“, jež by překonala omezení meziosobní lásky ve jménu „širší“ formy lásky, otevřené a sdílené s celou komunitou. Pak – po období nepochopení s farářem – se dr. S. věnoval alternativnímu pastoračnímu programu a nové katechezi ve farnosti jednoho svého přítele: za těchto okolností si žalobkyni spolu se slečnou Amalií G. vybral za své spolupracovnice a označil je za jediné důvěryhodné osoby z celé původní skupiny.

V roce 1984 uzavřeli manželství a kromě svých pracovních povinností se zcela věnovali farnímu společenství.

Jejich byt v horním poschodí fary byl neustále otevřen komunitě. V roce 1987, kdy se narodil Giacomo, si žalobkyně začala uvědomovat, že situace jejich rodinného soužití není normální. Zvláště toužila po větším počtu okamžiků, kdy by mohla být sama s dítětem, aniž by kvůli tomu musela obětovat studium nebo svou práci, jež byla z valné části věnována potřebným.

Hluboké zadostučinění našla například v myšlence nabídnout svou lékařskou pomoc

veřejné noclehárně, ale dr. S. jí doporučil, aby se tohoto nevhodného úmyslu vzdala, protože by se nemohla naplno věnovat farnímu společenství; to pro ni bylo velikou obětí.

Když měl Giacomo rok, onemocněl mononukleózou. Bylo zde podezření, že původcem této infekce mohli být dva chlapci, kteří navštěvovali jejich byt: v této chvíli si žalobkyně uvědomila, že své dítě nemůže vystavovat přílišnému střídání návštěv; kromě toho bylo kvůli neustálému korzování mládežníků v tomto bytě nutné neustále uklízet podlahy, po nichž už malý Giacomo dokázal lézt. V této chvíli začalo vzrůstat nepochopení s manželem, protože na její prosby ohledně zajištění většího soukromí pro rodinu a hlubší rezervovanosti vůči dítěti odpovídal dr. S. tím, že dítě patří komunitě a musí si zvyknout na vzdálenější otcovskou a mateřskou roli.

Její postupné odmítání účastnit se aktivit komunity prezentoval dr. S. jako odmítání pokračovat v pastoračním dialogu a jako snahu osvojit si buržoazní styl života: komunita se proto obrátila proti ní a vyjádřila jí svůj nesouhlas, v němž nechyběla nenávist a pohrdání. Roku 1990 nabyla tato nepochopení takové intenzity, že se manželé vzdali jakéhokoliv sexuálního vztahu; manžel jí tehdy nabídl určité odloučení v rámci života v jednom bytě. Mezitím si manžel našel mezi členy komunity jiné mladé ženy, s nimiž se sdílel v modlitbě a rozjímání, a to ho ještě více oddálilo od domova a od osobního vztahu k jeho ženě.

O rok později dospěli manželé k občanskému rozvodu, protože mezi nimi nefungovalo žádné tělesné ani duchovní společenství.

2.2. Neuropsychiatrické vyšetření

Osoba se projevuje jako jasná a orientující se v prostoru, čase i vůči lidem, řádná a uspo-

řádaná ve své osobnosti i v odívání se. Plně si uvědomuje důvod tohoto průzkumu a podílí se na něm v duchu spolupráce.

Během vyšetření nebyly pozorovány zvláštní momenty obtíží nebo nedůvěry, ani vědomé či nevědomé pokusy o simulaci nebo skrývání. Průzkum byl uskutečněn během dvou setkání prostřednictvím technik volného, polostrukturovaného a strukturovaného rozhovoru, obohaceného o sadu mentálních testů. Průzkum základních psychických funkcí neukázal žádné nedostatky.

Specificky: spontánní a přirozená pozornost byla vždy bystrá, aniž by v ní byly pozorovatelné nějaké nevyrovnanosti; koncentrace a zaměřenost pozornosti byly vždy v pořádku; paměť pro zapamatování i reprodukování je kvalitní a subjekt vykazuje řádně uspořádané schéma historie svého života bez prázdných míst a s dostatečnou schopností reprodukovat jednotlivé situace a odpovídající prožitky.

Intelektuální kapacity se jeví jako značné a rozhodně odpovídající kulturní a profesní úrovni.

Při průzkumu vyšších psychických funkcí se ideace jeví formálně správná v procesech i v obsahu, s hodnotnými a koherentními asociativními spojeními. Zvláště se ukazuje dobrá schopnost sebeanalýzy s hodnotnými prvky sebekritiky, pocházejícími zřejmě z nedávného přehodnocení hodnot a abstraktního uvědomění si s tím souvisejících problémů. Neprojeví se žádné primární poruchy myšlení. Celková nálada se ukazuje mírně vychýlená v depresivním smyslu, avšak v podstatě odpovídající specifické situaci a přiměřeně ovladatelná ve vztahu k hlavním obsahovým prvkům myšlí. Zvláště se projevuje silná afektivní participace vzhledem k neustálým

manžellovým výhrůžkám, který se jí slovy i pokusy o soudní řízení snaží zamezit v péči o jejího syna.

Tyto výhrůžky jsou často sdělovány i Giacomovi, čímž se v dítěti vytváří stavy úzkosti, která ho znepokojuje. S přihlédnutím k těmto kontingencím však globální afektivita zůstává přiměřená a dobře ovlivnitelná.

V introspektivní analýze vychází na světlo totální nedostatek afektivních vztahů v rámci manželského života: vedle výslovného vyjmenování společných pastoračních ideálů (byť v současnosti kritizovaných) chybí ve vyprávění i v prožitku žalobkyně jakékoliv emoční zázemí, jež by se týkalo jejího zasnoubení a života v manželství.

Když popisuje důvody, které ji vedly k tomu, že se vdala za dr. S., mluví o „okouzlení myšlenkami, které hlásal“, o duchovním společenství, o nadšení pro ideály, které předkládal, ale ve skutečnosti se nikdy nevyjadřuje pomocí termínů „láska“, „přitažlivost“ nebo „cit“.

Po téměř dvaceti letech známosti a sedmi letech společného života v manželství se jasně ukazuje absolutní neznalost zkoumané osoby ohledně osobnosti nežalující strany a totální nedostatek společenství s ním s výjimkou sdílení některých teoretických ideálů.

Už byl zmíněn úzkostný náboj, s nímž paní doktorka prožívá výhrůžky svého manžela: tato obava z toho „zlého“, co by mohl dr. S. udělat, se zdá být spíše vtisknuta v důsledku uctivého obrazu „nadřazené“ a „mocné“ osoby, než v důsledku rovného pohledu na osobu třeba mstivého manžela, avšak s vědomím, že také disponuje svými vlastními zbraněmi pro řešení konfliktů.

Neurologický průzkum je, co se týká orga-

nických nemocí centrální i periferní nervové soustavy, negativní.

2.3. Testové vyšetření osobnosti

Pro přesnější vyhodnocení osobnostního obrazu a pro ucelený pohled na psychologický stav zkoumané osoby bylo přistoupeno, jak jsme již uvedli, k neuropsychiatrickému průzkumu prostřednictvím tohoto souboru mentálních testů: Rorschachova testu, Kochova Baumtestu, Wartegova testu a Machoverova testu.

2.3.1. Psychodiagnostická zpráva

Rorschachův test ukazuje na dobrou schopnost syntézy a na schopnost navazovat globální vztahy s fluiditou, jež ukazuje dostatečnou kapacitu chápat skutečnosti v jejich celku. Obecně se ukazuje nadprůměrná, dobře stabilizovaná a systematická inteligence v podstatě spíše teoretického typu. Vnitřní produktivita je spíše rozvinutá s evidentním zálibem a zaměřením na intelektuální spekulaci.

Byla zjištěna přítomnost diskrétního přílnutí k obecnému smyslu, což dokazuje podstatné intelektuální přizpůsobení se společnosti a okolnímu prostředí. Kontrola reality se jeví jako přesná a jistá s určitou ambicí o kvalitu výkonů spíše než o množství produkce. Frekvenci sex-odpovědí je třeba začlenit do specifické pracovní aktivity zkoumané osoby, v níž se projevuje zřejmý zájem zaměřený na pracovní zaměření, opírající se o značné bohatství myšlenek a vědecké práce.

Afektivita je stabilní, byť relativně živá, s bohatstvím vnitřní rezonance; může se však projevovat i určitá omezenost v citových projevech, související s přísnou super-ego kontrolou. Rozvinutý je i vztah s lidským prostředím s dispozicí k vžívání se do

druhých a k přijímání jejich problémů. Jsou evidentní sociální zájmy.

Wartegův test odhaluje přiměřeně normální strukturu s převládajícími přímými linkami; normálně jistý, bez agresivních nebo destruktivních vyjádření. Způsoby integrace různých signálů jsou normální, bez zvláštních aspektů kreativity, avšak ani s přílišnými obtížemi, kromě tab. 5, kde se obsah neintegruje s podnětem, přestože jeho skutečností bere na zřetel.

Poznávací procesy se jeví jako integrální, normální, bez stop slabosti, méně rozvinuté jsou však fantazijní procesy, které se ve svém celku jeví jako pevně kontrolované a chudé. Obraz o sobě samé je dobře stabilizován, s dobrou perspektivou svobody ve vztazích k okolí. Sexuální identifikace se jeví dostatečně vyrovnaná s plným přijetím vlastní ženskosti a s dispozicí k heterosexuální přítomnosti. Vychází na povrch aktuální obtíž překonat překážky, které ji spoutávají, s neschopností vyřešit s tím související problémy konstruktivním způsobem: zkoumaná osoba se jeví jako silně ovlivněna těmito překážkami, v podstatě neschopná zaujmout rezolutní postoje, které by snížily napětí a odstranily tento konkrétní problém.

Potvrzuje se výrazová inhibice citů, již zachycená v Rorschachově testu, z důvodu přítomnosti evidentních kontrolních mechanismů super-ega. Významná část sil, jež jsou k dispozici, je obrácena k objektivnímu světu s cílem uskutečnit a realizovat vnější cíle. Tváří v tvář konkrétním cílům proto subjekt dokáže projevit značnou osobní konzistenci, ale kdykoliv se do hry dostanou emoční faktory, které se dotýkají hluboké zóny „Já“, nastupují úzkostné náboje, které aktivují mechanismy popření.

Na druhé straně se ukazuje diskrétní obtíž v realizaci mezilidských vztahů, jež přesahují čistý a prostý rozumový soulad se společenskými normami a s dobře promyšlenými ideologickými ideami.

Obrazové testy (Baumtest a Machoverův test) ukazují na určitou obavu ve vztahu k autoritě, jež je ovšem nezosobněná. Vyšetřovaná se jeví jako ucelená, koncentrovaná, aktivní osoba, otevřená meditaci. Ukazuje, že v sobě samé nachází klid s možností najít se sama, má-li svobodu vyjádřit navenek své vlastní niterné pocity a potřeby. Z evidentního náklonu napravo, jak v kresbě stromu, tak v kresbě ženské postavy, vyplývá schopnost obětování se až k vystoupení z vlastní osoby a ukrytí se ve stínu.

Převažuje projev altruismu a dobroty vůči druhým s výslovnou tendencí přizpůsobit se požadavkům druhých.

Evidentní signály ovlivnitelnosti a ochoty podřídit se intelektuálnímu nátlaku, kterým na ni mohou působit silnější a vlivnější osoby.

Postava muže je relativně širší a výraznější než postava ženy, byť je ženská postava rozhodně uměřenější a klidnější. Mužská postava se jeví jako nevyvážená s tělem neúměrným vůči hlavě, krk se jeví více stlačený než krk ženské postavy. Jako celek ukazuje tato postava hledání opory a jistoty v mužském partnerovi, který však projevuje omezující a zakazující sílu vůči potřebě vlastního vyjádření se. Také důraz na ramena, jež jsou nakreslena tak, že narušují jednotu postavy skrze výrazný předěl mezi hlavou a tělem, ukazuje na stěží snášenou konfliktnost s heterosexuální postavou, vyhledávanou jako „komplementární“ partner a v podstatě odmítanou jako čistě intelektuální setkání. Vnitřní

charakteristiky kresby ukazují na přesný odkaz na prožitou zkušenost a aktuální hlubokou kritiku předchozího vztahu s manželem.

Čelo obou postav je částečně zakryto vlasy, čímž se potvrzuje konflikt mezi sexuálními a intelektuálními potřebami, který v sobě obnáší neřešený manželský problém. Oči vylučují vnější svět, jako by byly obě postavy uzavřené do sebe samých a neměly možnost přijmout emotivní podněty od druhých, zvláště pak jsou nepřístupné pro autentický mezi-osobní dialog.

2.4. Průzkum na základě dokumentů Alessia S.

Nebylo mi umožněno podrobit nežalující stranu přímému vyšetření, neboť to výslovně odmítla. Co se týká osobnosti dr. Alessia S., máme k dispozici nejen podklady pocházející ze soudních výpovědí v aktech, ale i znalecký posudek *ex offi*, částečnou zprávu vypracovanou v občanském sektoru, znalecký posudek vypracovaný na žádost občanského soudu ohledně osoby Giacomu a to, co je vyjádřeno v rozvodovém rozsudku.

Prověříme proto, co vyplývá ze svědectví v aktech:

2.4.1. Svědectví

Nežalující strana vyjadřuje své postoje se značnou sebejistotou, přičemž projevuje fundamentální citovou odpoutanost. Všechno, co tvrdí, má silně racionální charakter a nepochybnou logickou soudržnost, avšak – jak se zdá – schází v tom afektivní účast s prvky a událostmi, které by se měly týkat spíše emoční sféry než čistě racionální dimenze. Zvláště je třeba upozornit na neschopnost vyjádřit se k osobnosti manželky: dr. Alessio S. omlouvá tento nedostatek tím, že jeho vlastní pocity

vycházejí především z toho, co se dověděl při společné zpovědi, ale zdá se být velmi zvláštní, že si po téměř dvaceti letech společného života a po – byť krátké (ale přeci jen sedmileté) – zkušenosti manželství nevytvořil žádná kritéria pro posouzení její osobnosti s výjimkou těch, které se objevily v rámci zpovědní praxe. Můžeme také poukázat na to, že celá výpověď dr. S. je spíše než analýzou toho, co prožil a co se odehrálo během jejich manželského života, jakousi zprávou o aspektech týkajících se vlastního sebehodnocení: zájem o manželčiny příbuzné, podpora a pomoc, kterou své ženě pomáhal, když studovala, profesionální kvalita, starost o syna atd.

Anna L., matka žalobkyně, připouští, že byla po dlouhou dobu uchváčena slovy a postoji nežalující strany až do té míry, že se stala jeho zaujatou stoupenkyní proti těm, kdo ho kritizovali. Svého zetě charakterizuje jako člověka s divným charakterem, psychologicky nestálého a toužícího odsuzovat druhé a vynikat; zná ho jako člověka obdařeného značnou přesvědčivostí, ale také schopného využívat druhých.

Domenico L. si vzpomíná, že když se dověděl o citovém poutu, které jeho dceru spojovalo s nežalující stranou, vyžádal si o něm informace a dověděl se, že se jedná o mladíka příliš kritického a netolerantního vůči všem, kdo nesměšleli jako on.

Loredana L. hovoří o malé skupině ve farnosti, v jejímž čele stál dr. S. a do níž patřila i ona, a připouští, že se uprostřed farních aktivit prezentovala jako „elita“, která se vyhýbala vztahům k ostatním skupinám. Vzpomíná si, že v říjnu 1979 dr. S. prohlásil, že opouští komunitu, protože tato skupina „selhala“ ohledně cílů, které si on dal za úkol, přestože se on sám „snažil aplikovat všechny možné

formativní strategie“. Dr. S. ji oslovil a řekl jí, že se Maria Carla příliš upnula na kariéru a že *pokud by se vzdala komunitní smlouvy*, vzal by jí pryč dítě.

Francesca C. potvrzuje, že způsoby a slova, jimiž dr. Alessio S. opustil původní skupinu, vedly její členy do silně konfliktní situace: byli zklamaní, rozzlobení, ale především cítili, že jím byli „zneužiti“ jako pokusní králíci.

Dr. S. byl – podle slov této svědkyně – přesvědčen, že „je vlastníkem pravdy“. Z tohoto přesvědčení vyplývalo, že kdokoli s ním nesusouhlasil, byl od něj odsouzen jako neschopný a stal se cílem válečného útoku.

Maria Pia M. definuje dr. S. jako člověka vybaveného nepochybným vůdcovským darem, ale značně nestálého v mezilidských vztazích.

Pasquale C. si na něj vzpomíná jako na člověka agresivního při obraně vlastních idejí a proti těm, kdo proti němu něco namítali; v polemice se snažil izolovat protivníka a odmítal jakékoliv smírné řešení.

Také **kněz Mario S.**, který chová k nežalující straně hlubokou úctu, si jej pamatuje jako mladíka nasazeného pro své principy víry s „určitou radikalitou“.

Otec Filippo podtrhuje, že v mentalitě dr. Alessia S. ohledně církevní pastorače převažoval vždy určitý komunitní a kritický postoj, „jemuž nic neuniklo“. Charakter nežalující strany definuje jako „obtížný, autoritářský, polemický, hádavý“, a tomuto charakterovému profilu přisuzuje vinu za vážné vztahové obtíže, které s tímto člověkem přes svou původní dobrou vůli vždycky měl.

Upřesňuje, že navenek se dr. Alessio S. ukazuje jako milý a srdečný, ale když se tento vztah prohloubí, stává se arogantním a agresivním, zvláště když mu někdo představí od-

lišný názor od názoru jeho. Na afektivní rovině jej klasifikuje jako člověka „chladného a bez emocí“.

Dále můžeme zaznamenat výpověď **Roberta D.** v níž se zdůrazňuje jak to, že manželé v rámci farnosti zastávali funkci „vzorového“ manželství, tak skutečnost, že tito manželé rozdělovali svůj čas „mezi farní povinností a povinností studijní či pracovní“. V tomto svědectví je zcela nepřítomen jakýkoliv soukromý život těchto manželů.

Ostatní svědectví nežalující strany nám umožňují získat obecný obrázek o těchto manželech, kteří jsou trvale definováni jako „manželé“ ve vztahu k jejich pastorační a profesní roli, a ne vzhledem k vzájemnému spojení jejich individualit a jejich životních způsobů v rámci manželského soužití. **Michele R.** připouští, že v těchto manželech viděl „vzorové manželství“, protože se zapojili nejen do svých specifických profesních povinností, ale i do farních aktivit. Popírá, že by tito manželé zanedbávali péči o dítě, jemuž věnovali veškerý svůj volný čas.

Sám **advokát Gaetano N.**, který zastupoval zájmy dr. S., nám v průběhu rozvodového soudního řízení neposkytuje žádný podklad pro posouzení osobností těchto dvou manželů, nýbrž pouze připomíná, že měli společný cíl vytvořit v rámci farního společenství „rodinu otevřenou komunitě v tom smyslu, že by jí nabídla příklad života v katolické víře“, a připouští, že farní společenství je skutečně vidělo jako živý vzor katolického manželství.

Z akt není bohužel možné vyčíst další vhodné informace, protože se většina svědků, předvolaných dr. S. (svědků, kteří nepochybně zblízka sledovali manželský i pastorační život těchto manželů) nedostavila k výslechu před tento církevní tribunál.

Rozvodový rozsudek z 31. října 1991: když je nezletilý syn svěřen matce, komentuje to předseda občanského soudu tím, že dr. S. projevil „zvláštní způsob chápání vztahu, který by chtěl nastolit mezi sebou a svým synem“, což soud interpretoval jako hluboké přesvědčení, že „jen on, a nikoliv matka, je schopen rozvíjet se svým synem zdravý vztah“.

Znalecký posudek ex offio u církevního soudu: V rámci znaleckého posudku je dr. S. popsán takto: „... projevuje značné intelektuální schopnosti i schopnosti formulovat své myšlenky, i když během dialogu se projevuje přítomnost vsuvek a opakujících se slovních stereotypů, jejichž mechanismus má obsesivní ráz. Také Alessio se zdá být emočně ponořen do událostí a ve vztahu k ženě projevuje neustálou agresivitu, projevující se pomocí ironie a sarkasmu...“ O něco dále podtrhuje, že tento muž „bude mít svůj zvláštní styl života, bude mít tendence rozkazovat a vnučovat se, bude polemický vůči těm, kdo mu protiřečí, a občas bude i dialekticky agresivní až do té míry, že své nepřátelství projeví různými úsudky a důkazy... avšak chybí mu rigidnost, absolutismus, utopický postoj, což by bylo nezbytně nutné, abychom ho mohli označit za fanatickou, nezvládnutou nebo paranoickou osobu. K tomu, abychom jej mohli označit za mentálně postiženého, nestačí, že má své tiky a že se u něj stále opakují některé stereotypy...“ Na druhé straně „způsob, jakým vstoupil do tohoto soudního řízení, a odpovědi, které dal na předložené otázky, ukazují jistou tvárnost, schopnost přizpůsobit se situacím a dovednost taktizovat v argumentaci, což je v protikladu s případnou hypotézou psychopatie.“ V následných upřesněních tentýž znalec upozorňuje, že se u dr. Alessia S. setkal

se změnami osobnosti, které se podle něj nedají připsat ani tak paranoické struktuře, jako spíš fanatické osobnosti, protože se jedná o „převažující ideje se silným afektivním nábojem.“ Jak ale připomíná, tato změna osobnosti neobnáší ztrátu schopnosti správného úsudku o realitě.

Zpráva o nežalující straně, sepsaná pro občanský soud: tato zpráva nám nabízí jen málo konkrétních prvků, protože je povrchní a vcelku nic nevypovídá o osobnosti nežalující strany, která je prezentována jako „dobře uzpůsobená osobnost, integrální v základních funkcích, otevřená k meziosobním vztahům, reflexivní a konstruktivní v postojích.“

V této zprávě nenacházíme žádný odkaz na to, co by mohlo dokreslit charakter subjektu, ani žádný objektivní popis projevů, o něž se opíral výsledek diagnózy. Na základě výsledků rozhovoru s dr. S. na téma jeho osobní péče o rodinu a jeho znalostí o profesních a didaktických aktivitách píše, že dr. S. je schopen pozitivně zastávat roli manžela a otce v rámci rodiny.

Znalecký posudek *ex offio* o nezletilém: když znalec navštívil nezletilého Giacomu S. a podrobil ho projektivním testům, zjistil, že dr. S. zaujímá k dítěti „vlastnické a téměř podrobující si“ postoje, které narušují jeho vývojový proces.

Na základě předložených údajů je možné sestavit přiměřeně ucelený obraz osobnosti nežalující strany.

Především si všimněme zvláštní síly a tvrdosti v rámci vnitřní struktury jeho osobnosti: ať už si toho je, nebo není vědom, nepochybně je to podmanivá osobnost, schopná zaujmout druhé a vtisknout svým myšlenkám punc nezpochybnitelného významu.

Dále vychází najevo výslovná tendence do-

dávat své vlastní osobě na významu (jak jsme zjistili ze samotného výsledku nežalující strany) se značnou mírou sebeúcty. Důkazem je to, jak si zakládal na duchovním vedení, jež poskytoval některým příbuzným paní L. a dalším členům farního společenství, stejně jako písemná zpráva napadající vztah jeho manželky k jejímu synu, která oprávněně vyvolala vážné nejistoty u občanského soudu. V této souvislosti nelze zamlčet ani vyjádření, v němž dr. S. definoval afektivní pohnutku, jež ho vedla k tomu, že se oženil s Marií Carlou: její chování „způsobilo, že mé zalíbení a pozornost spočinuly na její osobě, takže jsem se rozhodl, že s ní uzavřu manželství“!

Další prvek, který v analýze akt vyniká, je zalíbení subjektu v tom, že se stýká se „speciálními“ lidmi a dává jim prostor, zatímco má tendenci ponížovat ty, které nevidí na dostatečné úrovni, aby byli hodni jeho pozornosti. V této souvislosti je třeba především zhodnotit výpověď jeho tchána, který podtrhuje s jakou ochotou a respektem se nežalující strana chovala k významným postavám z rodiny L.

Ve vztahu s otcem Filippem i ve vztahu ke členům původní skupiny, jak vyplývá ze slov téměř všech svědků, můžeme rozpoznat určitou tendenci využívat druhých pro vlastní cíle: ze slov svědků totiž vyplývá, že dr. S. výslovně očekával, že budou uspokojeny jeho vlastní cíle, a když bylo toto jeho očekávání v jistém smyslu nenaplněno nebo popřeno, byl z toho rozmrzelý a rozzlobený, začal se chovat agresivně a snažil se aplikovat různé tresty. V tomto smyslu se také ukazuje, že byl neschopen přizpůsobit se tomu, co potřebovali druzí lidé nebo v čem byli nedostateční (vzpomeňme na rozladění, které prožívala svědkyně Loredana L., když z důvodu věku nezvládala členství v původní farní

skupině). Z příslušné literatury (viz *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders* – DSM-IV) víme, že podobný nedostatek vnímavosti spolu se smyslem pro právo, vycházejícím z významu přisuzovanému vlastní práci, může „vést k vědomému či nechtěnému vykořisťování druhých“.

Na druhé straně můžeme z celého průběhu tohoto manželství vyvodit, že nežalující strana očekávala od žalobkyně totální odevzdanost společné ideologii a aktivitám, aniž by si dokázala představit nebo uvědomit důsledky, které tato odevzdanost může mít na její život, jak dokazuje neschopnost pochopit dr. L. v jejích tužbách, v jejích osobních zkušenostech, v jejích pocitech do té míry, že její manžel nedokázal popsat její osobnost jinak, než na základě toho, co slyšel během společných zpovědí.

Také při rozhovoru se znalcem neposkytl dr. S. žádnou empatickou informaci o své ženě, kromě toho, že vysvětloval její „krizi“ jako projev toho, že v ní „stále více nabývala na významu role buržoazní ženy, zavřené doma a dopřávající si banální momenty uvolnění např. prostřednictvím odpolední strávěných u kamarádek.“ To je jediný a osamocenný údaj, a navíc silně kritický a sarkastický, kterým dr. S. komentuje „potřeby“ své ženy! S ohledem na neschopnost dr. S. uznat potřeby své manželky považuji za velmi významné to, že několikrát tvrdí, jak si to uvědomil u příležitosti krize mýtu, podle nějž připisovala jeho žena velký význam své kariéře (tentoto význam připisuje tiché proměně své manželky), kdežto ve své písemné zprávě zdůrazňoval, že dr. L. chtěla nezodpovědně zkrátit svá středoškolská studia, zatímco on je považoval za „extrémně důležité pro její budoucí lékařskou kariéru, jíž měla dosáhnout.“

Zájem o váženou a „důležitou“ kariéru byl jednou z nejvyšších hodnot (nebo – chceme-li – potřeb) dr. L. už od doby, kdy se seznámili: svou výpovědí, podle níž si to neuvědomil před tím, než nastala krize, se dr. S. snaží překroutit prvky, které ho plně neuspokojovaly. Ze slov nežalující strany i z výpovědí těch několikolika z mnoha svědků předvolaných z jeho popudu, kteří se skutečně dostavili, vyplývá, že u něj nacházíme silnou idealizaci pracovních plánů, kterých se pak snaží dosáhnout s nepoddajnou tvrdostí.

Na druhé straně sám znalec *ex offio* vyjadřuje dojem, že se jedná o fanatickou osobnost, že před sebou máme „silné myšlenky se značně afektivním nábojem“. Z celkového obrazu lze v osobnosti dr. Alessia S. odhalit poruchu narcistního rázu, která je průkazně doložena údaji z akt, jak jsme zjistili na základě kritérií z DSM-IV, a přesněji na základě šesti prvků:

- grandiózní smysl pro vlastní důležitost ve formě přehánění ohledně svých výsledků a talentů;
- požadavek na přehnaný obdiv;
- dojem, že mu všechno patří, nerozumné očekávání bezprostředního uspokojení vlastních očekávání;
- využívání druhých osob;
- nedostatek empatie, neschopnost uznat pocity a potřeby druhých nebo se s nimi identifikovat;
- arogantní a domýšlivé chování.

3. Diskuse o tomto případě

Jak jsme již viděli, můžeme v manželském páru, jenž je předmětem našeho průzkumu, identifikovat dvě jádra hlubokých poruch, která nepochybně negativně ovlivnila způsob prožívání jejich manželského svazku.

3.1. Osobní situace

Pozorujeme, že osobnosti těchto dvou manželů vykazují (nebo vykazovaly v době trvání manželství) zvláštní a z určitého úhlu pohledu i patologické charakteristiky, jež bychom mohly označit jako komplementární.

Na jedné straně stojí dr. Maria Carla, která se s budoucím manželem seznámila, když jí bylo 14 let, a následovala ho jako „mýtus“. Nacházíme se na začátku 70. let uprostřed kvasu kulturního a emočního odporu, který značně zasáhl do života a formace těch, kdo v té době prožívali své dospívání a mládí.

Navíc víme, že se v osobnosti Marie Carly projevuje evidentní rozpor mezi překotným intelektuálním rozvojem a spíše křehkou emoční strukturou, po níž až dodnes zůstávají evidentní stopy, přestože v průběhu let a v souvislosti s událostmi, které se odehrály, mohla žalobkyně dosáhnout přiměřené globální vyváženosti.

Vyjádřili jsme, že v době dospívání to bylo bojácné děvče, které bylo vystrašené z toho, co dělali jeho vrstevníci, a hledalo prostor pro své začlenění mimo tradiční role přisuzované ženám: důkazem je volba studijního a profesního zaměření, která se odvíjela ve spojení s farními aktivitami, a odmítání „sobotních baletů“, jejichž povaha odpovídá tomu, že si ženy více cení tělesných kvalit než hodnot intelektuálních atd.

To, že si ji vyvolil tento „mýtus“, který ji velmi převyšoval, který byl nepochybně plný ideálů a který ji tak okouzloval (vzpomeňme si, že i matka žalobkyně, byť už byla dospělá, byla na dlouhou dobu citově uchválena osobností mladého S.), se pro ni stalo zvlášť hodnotným prvkem pro její úctu v rámci farního společenství a dalo jí to jistotu, která v ní byla až do té doby v důsledku problémů s dospí-

váním potlačena. Tím, že bude podporovat a sdílet zkušenosti svého „učitele“, konečně našla svou roli ve společnosti a mohla se považovat za „významnou“.

Na druhé straně všichni svědkové potvrdili, že žalobkyně má v podstatě milý, klidný a obětavý charakter.

Až do dnešní doby nacházíme v osobnosti žalobkyně evidentní stopu zvláštní úcty k autoritě spolu s prokazatelnými signály ovlivnitelnosti a ochoty podřídit se intelektuálnímu nátlaku, který může vycházet od silných a významných osobností. Vidíme v ní určité potlačování v citových projevech, spojené s přísnou kontrolou super-ega a se silným poutem s lidským prostředím spolu s ochotou vžívat se do druhých a brát na sebe problémy až do té míry, že se vzdaluje své vlastní osobnosti a ustupuje do stínu.

Značnou část energie, kterou má žalobkyně k dispozici, věnuje objektivnímu světu s cílem uskutečnit a dosáhnout objektivních cílů: tváří v tvář konkrétním úkolům tak projevuje značnou osobní konzistenci (což je potvrzeno dojmem solidnosti a rozhodnosti, jak potvrzují ti, kdo ji navštěvovali v souvislosti s aktivitami, kterých se účastnila), ale jakmile vstupují do hry emoční faktory, které se dotýkají hluboké sféry „Já“, nastupují úzkostná napětí vyvolávající mechanismy potlačování. Až do dnešní doby se projevuje přítomnost obtíží překonávat překážky, které žalobkyni tíží, i neschopnost konstruktivně řešit s tím spojené problémy a zaujmout rozhodné a energické postoje. Na druhé straně nacházíme silnou a vlivnou osobnost dr. Alessia S., kterou můžeme charakterizovat prostřednictvím neoblomné sebejistoty a důvěry ve vlastní myšlenky, značnou schopností podřizovat si druhé, neústupností, s níž jde za svými cíli,

a velmi nedostatečnou empatickou odezvou na potřeby druhých.

Načrtli jsme tedy dvě v jistém smyslu komplementární osobnosti: z jedné strany dr. Marii Carlu L., prostou, naivní, ochotnou nechat se oslnit silnějšími událostmi a vlivnějšími osobami a velmi citlivou na lidské aspekty ve vztazích; ze strany druhé dr. Alessia S., silného manipulátora, který je s velkou pravděpodobností (nemůžeme zde použít absolutní vyjádření, protože nedošlo k osobnímu setkání, což nedovoluje stanovit tuto diagnózu s jistotou) nositelem narcistní poruchy osobnosti, který je nepochybně oproštěn od emočních zájmů o druhé (a zvláštním způsobem o manželku) a který je tváří v tvář svým vlastním dominantním projektům neschopný vidět potřeby a pocity druhých.

Je evidentní, jak ostatně uvedl i znalec *ex offio* a jak s jasnou intuicí podtrhl Mons. XX, že u těchto manželů došlo už od začátku vztahu k alteraci role dr. Marie Carly L. ve smyslu přinucení ze strany sugestivního vlivu osobnosti nežalující strany. V tomto bodě stojí za to provést několik upřesnění pojmu sugescie. Pro jasnost tohoto výkladu je třeba říci, že sugescie není pouze pojmem vycházejícím z vědomého zásahu ze strany toho, kdo sugestivně působí, ale že je možné s ní zacházet nevědomě. Kretschmer upozorňuje, že sugestibilita spočívá v bezprostřední transpozici vjemů, představ a podnětů vůle ze silnějšího individua na individuum slabší. V tomto smyslu Stokovis (1955) upřesnil, že do kategorie „slabých osobnostní“ patří osoby s nedostatečně rozvinutou individualitou, s výraznou tendencí identifikovat se s kolektivními ideály, na něž je zaměřeno také jejich myšlení: zvláštní měrou jsou proto vystaveny sugesci děti a dospívající.

Připomeňme, že emoční pouto a citový vztah mezi dr. Marií Carlou L. a dr. Alessiem S. byly navázány právě v období dospívání této ženy. I když k uzavření manželství došlo až v dospělosti, je třeba vzít v potaz, jaký vliv měly nekriticky přijímané podněty na osobnostní rozvoj a na formaci této mladé dívky. Sugescie se totiž vytváří bez ohledu na proces přijímání zodpovědnosti a kritiky hodnot ze strany toho, kdo sugesci podléhá. Na základě tohoto mechanismu se vytvářejí pocity, soudy a postoje, v nichž nefiguruje žádná problematická a v nichž chybí hodnotící nebo rozhodující instance: jinými slovy jde o podprahově nedokonale získané vědomí.

Hypotéza manželské zkušenosti, která by dokázala konkrétně uskutečnit komunitní ideály dr. S., předložená zmatenému rozumovému vědomí a spojená se zvláštní situací nezralosti dospívajícího věku, byla přijata jako „jediné“ možné řešení, aniž by k ní žalobkyně připojila další dispozice své vůle: obraz vyvolaný tímto projektem převládl nad vládou kritického myšlení i nad konkrétní situací a ovlivnil další chování žalobkyně.

V tomto smyslu se jeví jako evidentní, že její rozhodnutí uzavřít manželství nemohlo být náležitě promyšlené a že vnitřní zaměření této volby nebylo nasměřované na její vlastní úsudek, nýbrž na uměle převzaté ideály, které se svátostí manželství jako takovou neměly nic společného.

Manželství pak pokračovalo – se stále se snižující spokojeností – až do okamžiku, kdy se tato žena ve svém životě a zodpovědnosti přestala spokojovat se svou „předmanželskou“ rolí katechetky a studentky.

V této fázi se manželské soužití v ničem neodlišovalo od [toho, jak tito manželé prožívali svůj život] před sňatkem a muselo se pod-

řizovat ochotě uspokojovat ideály, přijaté od manžela a – znovu opakujeme – nekriticky přijaté za vlastní.

Když se ale narodil syn, otevřely se nové horizonty zodpovědnosti, v nichž se oběť a odevzdanost těmto ideálům přestala omezovat pouze na osobu žalobkyně, ale zahrnovala i její „mateřské bytí“ spolu s nároky dítěte; tehdy se dr. Maria Carla L. dopracovala ke zralosti a vyrovnanosti (díky fyziologickému důsledku samotného mateřství), což ji přivedlo k tomu, že začala omezovat své povinnosti vůči komunitě a začala před nimi s větší samostatností upřednostňovat požadavky svého každodenního a citového života. Mimo jiné se v ní upevnily potřeby jasnější identifikace, upřesnění základních rozměrů rodiny a opory v její původní rodině.

Různé průzkumy (La Rossa 1981 a 1989, Lewis 1993) prokázaly, že na sociální rovině existuje určitá charakteristická nesouměrnost mezi obrazem rodičovských rolí a každodenním chováním a že narození dítěte bývá podnětem pro nový cyklus rodinného života, v němž dochází k zásadním změnám, týkajícím se především *změně názorů* a následné *změny chování*, souvisejících se skutečnou a opravdovou proměnou identity a týkajících se roviny mezigeneračních vztahů. I když se v dnešní době (jak to také vidíme na tomto manželském páru) stalo početí dítěte na rozdíl od minulosti cílenou událostí, tj. nikoliv plodem biologického osudu, nýbrž výsledkem sdíleného rozhodnutí, výše zmiňované průzkumy ukazují, že skutečnost po narození dítěte neodpovídá *plánovaným* prenatalním *očekáváním*, což následně vede k narušení dosud symetrického vztahu manželské dvojice bez dětí a k vytvoření nové, komplexnější sítě rodinných vztahů.

V této souvislosti uvádím článek o procesech přechodu k rodičovství od prof. Eugenie Scabrini, řádné profesorky sociální psychologie rodiny a vedoucí Centra pro studium a výzkum o rodině na Katolické univerzitě v Miláně (*Psicologia sociale della famiglia*, in: *Psicologia contemporanea* 145, 1998), v němž se uvádí, že v rámci tohoto přechodu dochází k nejhlubší proměně týkající se *rozvržení rodinných vztahů*, což se dotýká identity obou rodičů: v tomto smyslu se přechod k rodičovství jeví jako událost, která se netýká výlučně manželů, kteří jsou rodiči dítěte, ale která má hluboce mezigenerační dopad, protože vyžaduje (jak ukazuje výzkum, který provedl Cowan a Cowan) proměnu toho, jakým způsobem k sobě ve svých vztazích přistupují jak manželé navzájem, tak manželé a jejich širší rodina. V tomto smyslu se tedy žena snaží výrazněji distancovat od širších vztahů, aby se mnohem více přiblížila novorozeněti a zaměřila se na vztah s novou generací. Pro čerstvé maminky je charakteristické, že se na jedné straně snaží převzít dominantní roli v péči o dítě, ale na druhé straně zvýrazňují svou potřebu mezosobních vztahů, aby obdržely potvrzení a podporu pro svou přirozenou vůdčí roli. Je zajímavé, že čím klidnější je vztah, který měli rodiče v dětství se svými původními rodinami, tím víc se snaží vidět ve svých rodinách vzor, který následují (s případnými korekcemi) v rámci vyrovnané péče, dbající jak na kontinuitu, tak na změnu, kdežto rodiče, kteří mají konfliktní minulost, hledají jakési „vykoupení“ tím, že se snaží být „lepšími rodiči“, žijí v sobě přehnaná očekávání ve vztahu ke svému rodičovství a snaží se omezovat kontakty se svými původními rodinami v iluzorní snaze začít své rodinné dějiny od nuly, takže oscilují mezi popíráním a přehna-

ným očekáváním ve vztahu ke změnám, jež souvisejí s narozením dítěte.

Zdá se mi, že tento článek je zvláště významný pro cíle, které si klade toto pojednání, neboť jakoby synteticky a vědecky erudovaně představoval pojem změny související s narozením dítěte, který žalobkyně správně empiricky vyjádřila při analýze toho, co prožila. V této souvislosti je třeba připomenout, že jestliže dr. Maria Carla L. prostřednictvím svého mateřství dosáhla zralosti a dokázala při psaní své zprávy zpochybnit svá vlastní rozhodnutí a svůj život, pak dr. Alessio S. nebyl schopen vzít na sebe risk nechat volný průchod procesu osobního i rodinného růstu a opevnil se do vůdcovské pozice, s níž odmítal jakoukoliv změnu, označovanou jako „zrada myšlenky“.

Na druhé straně, vyjdeme-li z definice manželství jakožto duálního a vyrovnaného mezi osobního vztahu, kde „duální“ neznamená jen možnost vztahu s druhým, ale spolupřítomnost jako živý kontext vztahů, dialogu mezi manžely a rozhovoru vedoucího k překonání osobních nedostatků a psychologických nevyrovnaností, aby se vztah „Já-Ty“ neochuzoval, ale naopak vzájemně obohacoval v rámci společného „My“, a kde „vyrovnaný“ znamená vztah mezi dvěma osobami, které mají stejnou důstojnost, je jasné, že *bonum coniugum* začíná tam, kde existují dvě osoby – muž a žena – schopné vzájemně se darovat jako osoby, neboť *ordinatio* přísluší *dvěma* osobám schopným darovat se jeden druhému.

Specificky můžeme pozorovat, že porucha osobnosti, nebo přinejmenším charakterová struktura nežalující strany (tak jak je vykreslena v aktech) vykazuje právě onu neschopnost vyrovnaně se otevřít druhému a chtít dobro druhého: takový člověk dokáže nava-

zovat optimální vztahy, ale jen v jednom směru – od učitele k žákovi; a není schopen (jak dokazují četná svědectví) žít ve vyrovnaném komunikativním vztahu, v němž musí každý z partnerů vstoupit do diskuse s tím druhým a přijímat jeho kritiku nebo odlišnost. Navíc jsme viděli, jak je nežalující strana neschopná sdílet pocity, potřeby a subjektivní zkušenosti druhých, a to až do té míry, že si o nich myslí, že jsou zcela pohlceni svými vlastními plány, a že právě ve chvíli, kdy si uvědomí, po čem ti druzí touží nebo jaké pocity prožívají, musí to interpretovat jako známky slabosti. Důkazem toho je ponižující obvinění z „buržoazních manýrů“, jímž nežalující strana reagovala na to, že žalobkyně projevila své pochýbnosti ohledně manželského života, který stále více ztrácel charakter „rodinného soužití“ kvůli otevřenosti k širší skupině v rámci farního společenství.

3.2. Situace ohledně motivací

Druhé významné jádro problémů zkoumaného manželství je třeba hledat v samotné specifické motivaci, s níž bylo toto manželství prožíváno. V určitém momentu své spolupráce a ideologické blízkosti navrhl dr. Alessio S., „blahosklonně“ přitahován její osobou, dr. Marii Carle L., že by spolu mohli putovat jako „manželská dvojice“. Všimněme si, že ve své výpovědi si nežalující strana nevzpomíná, jakým způsobem navrhl této dívce, že by se mohli zasnoubit, ale připouští jako možné, že jí – „nakolik odpovídá jeho stylu“ – navrhl společnou „silnou duchovní a komunitní zkušenost“.

Žalobkyně přiznává, že byla ve své době silně přesvědčena o věrohodnosti ideálů, hlášených dr. Alessiem S., a že je zcela sdílela, a to i přes námitky druhých lidí. Mohli jsme po-

zorovat, že toto hluboké přesvědčení vzniklo jednak díky zvláštnímu dějinnému okamžiku, jednak v důsledku křehkosti dospívající dívky, vystavené značné sugesci ze strany silné osobnosti nežalující strany.

V této části diskuse nás ovšem nezajímá ani tak analýza původu přesvědčení, s nimiž tyto dva přistupovali k uzavření manželství, jako spíše podstata těchto motivací.

Oba dva – a potvrzují to i výsledky zaznamenané v aktech – viděli v základu svého manželství katechetický a pastorační projekt, který mohl být jakýmsi velmi významným příkladem pro komunitu, na jejímž životě se podíleli. To je nepochybně chvályhodný projekt, co se týká etického rozměru. Ovšem tomuto racionálnímu a ideologickému plánování chyběl onen emotivní a citový substrát, který měl být samotnou podstatou tohoto „příkladného“ křesťanského manželství. Opakovaně jsme během této zprávy poukazovali na to, že v životě těchto dvou manželů v době jejich zasnoubení i v okamžiku jejich rozhodnutí pro manželství chybí jakákoliv zmínka (se samozřejmým vyloučením povrchního odkazu na předmanželské intimnosti, jež ostatně zrovna neodpovídají zamýšlené vzorové situaci) o citových momentech, které by mohly indikovat určitou přitažlivost, touhu, živý a účastný pocit lásky. Konkrétně vzato, nežalující strana ve své odvolací zprávě připouští, že altruistický postoj, s nímž Maria Carla přistupovala k životu a k povolání, ho „zvláštním způsobem zneklidňoval v jeho osobních duchovních a existenčních volbách“ a vedl ho k tomu, že „si jí vážil jako vznešené společnosti pro svátostný manželský život“.

Čteme-li pak, co oba dva prohlašují ohledně svého manželského soužití, nacházíme neustálé odkazy na katechetické působení,

na zaměstnání, ne však na vzájemné pocity a afekty. Konkrétně vzato, nežalující strana tvrdí, že během zasnoubení měli „společně některé katechetické aktivity a také vědeckou činnost“, a mimo tento rámec zajišťoval každý z nich konference a přednášky náboženské povahy. Dále pak zdůrazňuje, že jak během zasnoubení, tak po svatbě, mezi ním a Marií Carlou neustále probíhala konfrontace v lidské i křesťanské rovině, protože oba patřili do farní komunity, a že tyto jejich zkušenosti byly pak v rámci možností sdíleny formou svědectví s touto komunitou. Z toho vyplývá totální absence pocitů intimního a neopakovatelného spojení, které mají živit manželství, jež v první řadě znamená vzájemně se prostupující jednotu dvou individualit, které v lásce nacházejí sílu, aby se vzájemně zcela darovali a přijímali, a to až do té míry, že budou tvořit jednotu; manželství jako nejvyšší výraz mezosobního vztahu dvou lidí, muže a ženy, kteří mají stejnou osobní důstojnost. Odvoláme-li se na adhortaci *Familiaris consortio*, která říká, že manželé „jsou povolání stále zvětšovat svou jednotu věrností, s jakou denně plní svůj manželský slib vzájemného úplného sebeodevzdání“,⁹ můžeme potvrdit, že tento růst a toto zdokonalení vyrůstají právě z této „unio ordinatorum ad unum“.¹⁰

V tomto uspořádání nelze považovat vzájemnou a intimní lásku mezi mužem a ženou za něco okrajového, „buržoazního“, či „banálního“, nýbrž za samotnou podstatu oné jednoty v přirozenosti (*unitas in naturalitate*), která by byla ochuzena o svou lidskou originalitu, kdyby se nacházela mimo něžnou vlast sdílení pocitů a duální mezosobní komunikace.

Erikson připomíná klasickou syntézu Sig-

munda Freuda: „Jednou se Freuda zeptali, co by měla podle něho lidská osoba dobře zvládat. Tazatel nejspíš očekával, že obdrží komplikovanou odpověď, ale Freud, jak se traduje, odpověděl po vzoru svých předků velmi stroze: ‚Lieben und arbeiten‘ – milovat a pracovat. Stojí za to citovat tuto prostou větu: čím víc o ní uvažujeme, tím hlubší se nám jeví. Jako ‚lásku‘ chápe Freud něžnou a rodičovskou jednotu, a když říká ‚láska a práce‘, má na mysli čínorodost, která by zneklidňovala jednotlivce až do té míry, že mu vezme právo a schopnost proniknout tyto dva významy slova *milovat*. Tak tedy o tom můžeme rozjímat, ale nemůžeme vylepšit tuto profesorovu formulaci,“¹¹ uzavírá Erikson.

Motivace manželů, kterých se týká tento posudek, je nepochybně náročným problémem, zvláště když sklouzneme k teoretizování. Avšak ve světle toho, co vyplývá z akt, nám skutečnosti dokazují, že bez ohledu na interpretační možnosti a na existenciální volby byly motivace, jež tyto dva manžele vedly k uzavření manželství, cizí a v protikladu k *bonum coniugum*: jejich záměrem bylo vytvořit partnerský vztah „s otevřeností vůči službě ve farnosti, vždy ovšem s respektem k profesním povinnostem obou partnerů“, nikoliv vstoupit do vztahu otevřeného ke společnému aktivnímu spolupůsobení vedoucímu ke zdokonalení samotného jejich manželského stavu. V základu tohoto rozhodnutí nebyl tedy žádný upřímný projekt života ve dvou, vzájemného pronikání se a sdílení, ale pouze jakási pochybná hypotéza vytvořit předpoklady pro určitý osobní ideologický úspěch, pro vítězství určité teoretické teze.

4. Odpověď na otázky

4.1. Po prozkoumání vyšetřovacích akt, po prohlédnutí znaleckého posudku ex offo a upřesňujících otázek, které během ratifikace předložil znalec, nechť super-znalec popíše osobnost stran s ohledem na možné výchylky, které se mohly objevit od okamžiku manželského souhlasu až do dnešní doby.

V předchozích poznámkách jsem zdůraznila, že z vyšetřovacích akt a z přímého setkání s dr. Marií Carlou L. můžeme odvodit profil osobnostní struktury obou stran.

V kostce teď můžeme představit hlavní body obou těchto obrazů, jež už byly detailně popsány výše.

Zjistili jsme, že se nacházíme před dvěma postavami, které se v jistém smyslu vzájemně doplňují: na jedné straně je dr. Maria Carla L., prostá, naivní, otevřená k tomu nechat se sugestivně oslovit silnými událostmi a postavami, velmi vnímavá k lidským aspektům vztahů; na straně druhé dr. Alessio S. jako silná osobnost, manipulátor, s velkou pravděpodobností (užíváme tohoto nejistého vyjádření, protože jsme se s touto osobou nemohli osobně setkat, což nám nedovoluje s jistotou stanovit jeho diagnózu, i když – jak jsem už uvedla a jak ještě podtrhnu později – je možné v aktech objevit dostatečné prvky, které této diagnóze nasvědčují) nositel narcistní poruchy osobnosti, v každém případě zbavený emotivního zájmu o druhé (a zvláštní měrou o svou manželku) a neschopný vidět a respektovat potřeby a pocity druhých v konfrontaci se svou vlastní dominantní čínorodostí. Co se týká vývoje hlavních rysů, které jsme odhalili, můžeme říci, že současná situace žalobkyně je mnohem vyzrálejší a strukturovanější, než tomu bylo v době její známosti

s nežalující stranou, uvážíme-li, že k tomuto setkání došlo, když jí bylo 14 roků a že i k zasnoubení došlo v rámci sugestivního pouta s „mýtem“ a „učitelem“ ve věku, který se stále zařazuje do období dospívání.

Fyziologická otevřenost sugesci této dívky, vystavená nátlaku (byť neúmyslnému) ze strany silné a nepochybně vlivné osobnosti, jakou je dr. S., v tak „převratné“ době, co se týká jejího věku i kulturní situace, položila základy jejich vzájemného vztahu na rovinu komplementarity, v níž byla žalobkyně v postoji „down“ proti nežalující straně, jež zastávala roli „up“; jinými slovy: jejich vztah byl založen na podřízenosti žalobkyně vůči nežalující straně a přesně v tomto smyslu se rozvíjel i nadále. Už jsme ostatně zjistili, jak nedostatek okamžiků soukromí v důsledku neustálé činnosti, pro niž si oba rozdělili svůj čas mezi studium, zaměstnání, péči o druhé, katechezi a rozjímání o těch nejhlubších skutečnostech, neumožňoval žalobkyni, aby si osobně uvědomila, v jaké situaci se skutečně nachází, a konkrétně se postavila tváří v tvář realitě. Už dříve jsme upřesnili, jaké vnitřní charakteristiky má tento sugestivně zprostředkovaný slib.

V této souvislosti připomínáme spolu s knězem Filipem, že v důsledku praxe společné zpovědi, kterou prosazovala nežalující strana a kterou žalobkyně v jeho přítomnosti pravidelně praktikovala, chyběla žalobkyni také osobní a důvěrná pomoc zpovědníka, která by jí mohla vést k vyrovnanějšímu rozlišování, stejně jako jí chyběl moment specifické přípravy na manželství. Dr. Maria Carla L. dokázala znovu nalézt sebe samu a dosáhnout vlastní autonomie až během fyziologického procesu rodičovského přechodu, kdy si v důsledku narození syna a uvědomění si

překážek, vycházejících z ideologií a z direktivního charakteru jejího manžela, dokázala osvojit fyziologickou a přirozenou roli nadvlády při péči o dítě; v této chvíli konečně zpochybnula svá předchozí rozhodnutí i svůj život a začala si nárokovat potřebné vztahy.

4.2. Nechtě se znalec vysloví, zda osobnost stran vykazuje nějaké významnější anomálie, a jaké.

Osobnost žalobkyně – kromě toho, co jsme už uvedli – nevykazuje v současnosti žádné významné anomálie: situace, kterou lze až dodnes pozorovat, dostává význam jedině ve světle nezralosti, která ji ovlivňovala ve věku, kdy prožívala svou známost s nežalující stranou. Je však třeba říci, že zvláštní otevřenost k sugesci a silná ochota obětovat sebe sama ve jménu ideálů komunity, které jsou dodnes evidentní, byť se objevují v rámci v podstatě vyrovnaného a vyzrálého osobnostního profilu, ve spojení s fyziologickou křehkostí dospívání a mládí, byly v době, kdy se žalobkyně rozhodovala uzavřít manželství, tak výrazné, že otupovaly schopnost subjektu správně rozlišovat, obzvláště ve vztahu k osobnosti nežalující strany.

Co se týká dr. Alessia S., bylo zdůrazněno, že z akt a z posudku znalce *ex offio* vyplývá explicitní tendence vtisknout své osobě značný význam spolu s vysokým sebehodnocením, specifická neschopnost najít soulad s potřebami (nebo pouze s nedostatky) druhých, výslovné očekávání nacházet zadostučinění ve vlastních cílech, které když bylo nějakým způsobem zklamáno nebo popíráno, vedlo k rozladěnosti, z níž pak vycházely agresivní postoje spojené s touhou po potrestání viníka, podstatný nedostatek empatického soucítění a absolutní neznalost manželky

jako „osoby“, takže nežalující strana dokonce nedokázala popsat její charakter.

Tyto prvky popisují ve svém celku charakteristické rysy narcistní poruchy osobnosti a v každém případě indikují, že tento člověk má zvláštní a „obtížnou“ strukturu charakteru.

4.3. Znalec ať se konkrétně vyjádří, zda mají tyto případné anomálie dopad na soudnost v rozlišování a na schopnost vzít na sebe podstatné povinnosti manželství, a to jak co se týká manželství obecně, tak (i) ve vztahu k tomuto specifickému manželství.

Už jsem podtrhla, že situace dr. Marie Carly L. měla vliv (a v tom se zcela shodují s předchozím znalcem) na její rozlišovací schopnosti, protože své rozhodnutí pro manželství vyjádřila prostřednictvím sugestivně motivovaného slibu, v němž chyběly potřebné náležitosti vůle, ale který byl zaměřen na realitu, kterou bylo možné jen stěží nějak změnit; jinými slovy: zkušenost, kterou žalobkyně prožívala, souhlasila s realitou výlučně v oné jediné formě, s jakou ji přijala pod vlivem nežalující strany, aniž by ji podrobila osobní korekci.

Co se pak týká schopnosti vzít na sebe podstatné povinnosti manželství, už jsem připomněla, že tato schopnost chyběla oběma partnerům, jak z důvodu jejich charakterové a osobní situace, tak z důvodu motivací, na nichž zakládali svůj projekt manželského soužití. Na předchozích stranách jsem se zvláště zaměřila na tento poslední bod a objasnila jsem, že u kořene tohoto specifického rozhodnutí nebyl žádný upřímný projekt společného života těchto dvou partnerů, jejich vzájemného sjednocení a sdílení, nýbrž

pochybná hypotéza vytvořit předpoklady pro osobní ideologický úspěch a pro vítězství jedné teoretické teze. V tomto smyslu byla ona neschopnost – přinejmenším ze strany žalobkyně – podstatně zaměřena na manželství jako takové i na realizační i situační podmínky, které je doprovázely.

4.4. Podrobte nežalující stranu testům osobnosti Rorschach a MMPI. Pokud by se nežalující strana nedostavila, necht znalec předloží na základě vyšetřovacích akt své závěry spolu s prohlášením, jakého stupně jistoty dosahují.

Už na začátku znaleckého posudku jsem vysvětlila, že dr. Alessio S., přestože byl doporučeným dopisem s návratkou a posléze i telefonicky pozván k návštěvě, odmítl podrobit se tomuto vyšetření a své odmítnutí odůvodnil procesními důvody, které si prý musí ujasnit. Proto jsem zkoumala osobnost nežalující strany na základě akt z vyšetřování. Jak jsem už uvedla dříve, diagnostické prvky, které je možné vyčíst z těchto akt (s vědomím, že k těmto svědectvím je třeba připojit objektivní úsudky, jako je posudek předchozího znalce, rozsudek vynesený občanským soudem a znalec, který mluvil s nezletilým dítětem), nám nabízejí velmi přesný a soudržný obraz zkoumané osobnosti. Protože však nedošlo k osobnímu setkání, upozorňuji, že ve svých závěrech psychiatrického rázu poukazuji vždy na jednotlivé abnormální charakterové prvky, aniž bych přímo zmiňovala odpovídající poruchu osobnosti, přestože ve svém svědomí jsem o této diagnóze získala nezbytnou jistotu.

4.5. Necht znalec řekne, zda v momentu uzavírání manželství byly strany schop-

ny objektivně nastolit skutečné společenství života, chápané jako schopnost milovat se zralým, a nikoliv pouze ego-centrickým a závislým způsobem.

V popisné zprávě a v části věnované diskusi o případu jsem poukázala na to, že zvláště ve slovech obou stran chybí jakýkoliv konkrétní odkaz na vzájemný pocit lásky.

Dr. Maria Carla L. mluví o „okouzlení“, o „vztahu mezi žákyní a učitelem“, o „zhoubném poutu“ k ideologiím, hlásaným nežalující stranou, o „závislosti“ na jeho osobě; ze své strany pak dr. Alessio S. prohlašuje, že si žalobkyně vážil jako „vznešené společnice pro svátostný manželský život“, že s ní v době zasnoubení sdílel „některé katechetické aktivity a jiné vědecké aktivity“, že chtěl spolu s žalobkyní vytvořit manželský pár „otevřený službě ve farnosti, vždy však s ohledem na profesní požadavky obou partnerů“.

Jak pozorujeme, chybí jakýkoliv odkaz – byť pouze okrajový – na zdravý a lidsky autentický pocit lásky. Právě v tomto smyslu jsem už dříve poukázala na to, že oběma snoubencům chyběla samotná vůle vytvořit manželský pár, otevřený společné aktivní interakci vedoucí ke zdokonalení jejich vlastního manželského stavu, protože byli nakaženi předsudkem, že je třeba tuto duální lásku překonat jakožto „něco příliš obyčejného, co znají i zvířata“, a expandovat do širší, komunitě otevřené lásky. Aniž bych chtěla vstoupit do problematiky pastorační otevřenosti, upozorňuji, že odmítnutí podstatné duality manželství tvoří samo o sobě *a priori* odmítnutí *bonum coniugum*, chápané právě jako široce pojaté vzájemné zdokonalování manželů na cestě k jednotě jejich manželství.

Na druhé straně chyběla těmto manželům skutečná manželská intimita (nežalující stra-

na připouští, že kromě zpovědi byly i okamžiky jejich „setkání na lidské a křesťanské rovině“ určeny ke zveřejnění a k šíření mezi ostatní); jaká dualita tedy mohla existovat mezi těmito dvěma osobami, když si upíraly privátní sféru, a to i při modlitbě a duchovní meditaci, k nimž si pokaždé vybírali nějaké alternativní partnery?

Aniž bych se chtěla pouštět na teoretickou rovinu, ale při setrvání v rámci své kompetence chci podtrhnout, že církve nabízí určitý model manželství, uspořádaný prostřednictvím přesně daných cílů a vybavený jasně vymezenými náležitostmi: ten, kdo vstupuje do manželství, je svobodný ve svém rozhodování, ale je absolutně zavázán na objektivní rovině, tzn. že do tohoto slibu nemůže vložit svou vlastní libovůli a překroutit jej pro své subjektivní cíle, protirečící podstatným prvkům manželství.

V okamžiku manželského slibu proto tyto strany nebyly objektivně schopné nastolit skutečné společenství života, chápané jako schopnost zrale se milovat, a to jak v důsledku jejich osobnostních nedostatků, tak z důvodu specifických motivačních deviací, které je vedly k tomu, že nesprávně chápaly samotnou roli společenství života i vyrovnaného a duálního vztahu. Na druhé straně nám samotná tvrzení obou stran ohledně toho, co prožívaly před uzavřením manželství, indikují ze strany žalobkyně postoj závislosti podobný vztahu, který váže žákyni k jejímu učiteli, a ze strany nežalující strany direktivní postoj spolu s cílevědomou racionální úvahou a účelovým zaměřením tohoto kroku. Už v tom je evidentní, jak jsem přesvědčena, že bylo absolutně nemožné, aby se toto manželství vyvíjelo jako vyrovnané.

Co se týká žalobkyně, její neschopnost by-

la podstatně podřízena situaci ujařmení a závislosti, která ji spojovala s nežalující stranou, takže je třeba považovat za vyloučenou jakoukoliv možnost, že by k němu dokázala přistupovat vyrovnaným způsobem.

Přeložil Jiří Plhoň

Poznámky

* Překlad studijního textu prof. dr. Marie G. Gargioli z Institutu psychologického výzkumu, který byl připraven pro *Studium Romanae Rotae Tribunalis*.

¹ KOL. AUT., *L'incapacità di assumere gli oneri essenziali del matrimonio*, Città del Vaticano 1998.

² Pozn. překl.: „vzájemně na sebe“.

³ Pozn. překl.: „na cíle“.

⁴ Pozn. překl.: „svou vlastní přirozeností zaměřeno na dobro manželů“.

⁵ Pozn. překl.: „Manželství je svou podstatou vztahem... a označuje se jako *rovný vztah*: neboť muž a žena jsou si rovni v tom, co se týká manželství.“

⁶ Pozn. překl.: „z důvodu nemožnosti ze strany ... nastolit manželské soužití zaměřené na dobro manželů“.

⁷ Pozn. překl.: „z důvodu vyloučení dobra manželů ze strany...“.

⁸ Pozn. red.: Alexitymie (a = ne, lexi = čist, thymos = emoce) – porucha kognitivního zpracování emocí, snížená schopnost reflexe a regulace afektů prostřednictvím sociální interakce. Alexitymie je stálý povahový rys charakterizovaný neschopností popsat svůj psychický stav. Jedná se o poruchu identifikace a schopnosti popisu vlastních emocí. Alexitymici si stěžují na různé tělesné příznaky, kterými ale vyjadřují své emoce. Je zde častý výskyt somatoformních poruch. Alexitymie není vázána na „materialistickou a hedonistickou mentalitu“, M. G. Gargioli uvádí jen její speciální případ.

⁹ Pozn. překl.: FC 19.

¹⁰ Pozn. překl.: „jednoty těch, kdo jsou zaměřeni na sjednocení“.

¹¹ E. H. ERIKSON, *Infanzia e società*, Roma 1966, s. 247.